

LLUC

setembre-ottobre 84

n.º 717

200 pts.

L A D O N A

Si els seus estalvis són petits, raó de més per beneficiar-se del nostre servei "ESTALVI TERCERA EDAT". Tindrà la confiança d'un bon banc i traurà un bon rendiment dels seus diners.

Per a nosaltres, la Tercera Edat és la primera. I ho demostrem cada dia.

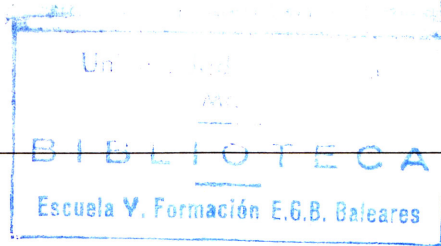

ESTALVI TERCERA EDAT
Un estalvi de primera

Per poc que hi posi, en traurà molt.

LLUC

SETEMBRE-OCTUBRE 84

N.º 717

LLUC

Revista bimestral
ANY LXIV

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
Ciutat de Mallorca

Edita:

OBRA CULTURAL BALEAR

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619
Telèfon 22 32 99
Palma

Director:

Bartomeu Suau Tugores

Conseller-Delegat:

Ramon Ballester i Vives

Caps de Redacció:

Josep M. Llompарт
Pere Llabrés i Martorell

Secretari de Redacció:

Jordi Valls i Casas

Consell de Redacció:

Gabriel Janer Manila
Josep M. Palau i Camps
Antoni Quintana
Gaspar Valero i Martí
Príam Villalonga de Cantos
Catalina Mir i Fullana

Subscripció: 960 ptes. anuals
Estranger: 1.150 ptes. anuals
Preu de l'exemplar: 200 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imprimeix:

taller gràfic ramon

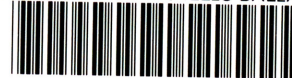
Balmes, 39 - Tel. 25 44 32
Palma

Dipòsit legal: P.M. 276-1958
I.S.S.N.: 0211-092X

sumari

Pàg.

- 2 L'EDITORIAL d'aquest número és un comunicat de l'OBRA CULTURAL BALEAR: **Anàlisi de la política cultural del Govern Autònom. Un any culturalment perdut.** Ve a continuació el DOSSIER sobre **LA DONA**.
- 4 En fan la presentació Esperança Bosch i Catalina Mir: **Per què?** El primer article és de la metgessa Esther Montoliu: «**Oh! però si jo pensava que tu eres una dona alliberada...**».
- 6 Les psicòlogues Esperança Bosch i Rosa Montiel escriuen sobre **Dona i psicologia: apunts per a una reflexió.**
- 9 **La situació de la dona en el dret penal** és un article que tracta el tema del «dossier» des del punt de vista jurídic. Escriu l'advocada Francisca Mas.
- 12 Un article de caire històric: **Els obscurs anys de postguerra i el paper de les organitzacions femenines**, per M. Immaculada Pastor i Homs.
- 14 Continua el tema encetat en el precedent article: **Les organitzacions de les dones durant els darrers anys del franquisme**, per la historiadora Antònia Calafell.
- 17 **Una experiència en el camp de l'educació sexual**, per la pedagoga Genoveva Marí.
- 19 Antònia Vidal Alorda tracta un tema específicament femení: **El cinema introspectiu de Margarethe von Trotta.**
- 22 **L'ESGLÉSIA NOSTRA** presenta el punt de vista cristià sobre les arrels del tema tractat en el precedent «dossier»: **La dona i el cristianisme**, per Margalida Moyà.
- 24 Dia 10 d'agost proppassat se celebrà el I Centenari de la Coronació Pontifícia de la Mare de Déu de Lluc. En l'ofertori de la Missa en el santuari es va fer l'ofrena presentació del número precedent de la nostra revista, extraordinari per motiu del dit centenari. Llegiu el text de l'**ofrena** que féu Mn. Pere Llabrés.
- 25 **Presentació d'un llibre de Cort Reial mallorquí del segle XIV.** És la tesi doctoral del catedràtic de català a la nostra Universitat, Joan Miralles i Monserrat, editada per l'Institut d'Estudis Baleàrics i Editorial Moll que fou presentada dia 18 de maig proppassat a la sala d'actes de «la Caixa» amb un parlament del Dr. Badia, rector de la Universitat de Barcelona, i un altre de l'autor del llibre.
- 28 **Breu viatge al món de la Matemàtica.** És el títol d'un cicle de conferències que es pronunciaran els dies 5-16 del proper mes de novembre, organitzat per l'Obra Cultural de «la Caixa».
- 30 **El Pre-festival de Teatre «Memorial Llorenç Moyà»**, per Josep M. Palau i Camps.
- 31 **El Premi Baldiri Rexach a les escoles i als mestres, a Palma.** Escriu Joan Lladonet sobre la concessió d'aquest premi a les escoles de Ciutat «Es Rafal Vell» i «Verge de Montserrat», i als mestres que formen el col·lectiu CENC, que treballen al ICE.
- 34 **Homenatge a Miquel Fullana Llompарт.** Àmplia relació, escrita per Catalina Janer Gomila, de l'homenatge que es tributà a Miquel Fullana, autor del «Diccionari de l'Art i dels Oficis de la Construcció» (1974) amb motiu de la tercera edició (1984) de l'obra. L'homenatge tingué lloc dia 18 de juny al saló d'actes del Col·legi d'Aparelladors de Mallorca. Llegiu els discursos dels qui intervingueren a l'acte, especialment el llarg parlament de Joan Miralles sobre l'obra, la personalitat i la tasca del qui fou secretari de l'Obra Cultural Balear.

editorial

Anàlisi de la política cultural del Govern Autònom

Un any culturalment perdut

Tot i que els resultats de les primeres eleccions autonòmiques al Parlament de les Illes Balears no foren gaire favorables pels qui aspirem a fer de l'autogovern una eina útil i eficaç per a la reconstrucció nacional dels pobles de les Illes Balears i Pitiüses, des de la perspectiva institucional, cultural i socioeconòmica, la postura de l'Obra Cultural Balear, en aquests primers quinze mesos d'autonomia, ha estat de prudent espera, de silenci contingut, d'actitud vigilant i d'observació total del que realitzaven i duïen a terme les nostres autoritats culturals.

Però, transcorregut més d'un any d'aquella fita històrica, no ens queda més remei que realitzar públicament un balanç de la tasca cultural que ha duit a terme el Govern Autònom, un balanç cultural que nosaltres no podem qualificar més que de negatiu per a la normalització de la nostra llengua i cultura.

I així, en aquest balanç negatiu, el que ens demanem, en primer lloc, és si existeix una política cultural definida i coherent. Efectivament, quin és el model de projecte cultural que se pretén dur a terme? Hom té la impressió i la sensació que no se sap què fer amb això que anomenem «Cultura». Cap on ens dirigim? Quina és la finalitat de les «activitats culturals» que es realitzen? La política de «fer coses» no és, en la majoria de

les vegades, més que una justificació que amaga la incoherència d'unes propostes, la indefinició d'un camí a seguir i la manca d'uns objectius clars. I, d'aquesta manera, la política cultural queda reduïda a un mostrador d'activitats, a un espectacle de focs d'artifici on l'estètica del producte és el que importa. En definitiva, i per començar, constatarem l'absència d'un projecte cultural clar i definit, que s'articuli amb la nostra realitat històrica, política i social.

En segon lloc hem de destacar l'absència d'una política clara, decidida i enèrgica de normalització lingüística; i aquest fet resulta encara més greu, si tenim en compte la situació d'emergència en què es troba la llengua catalana a les Illes Balears en tots els aspectes i nivells: ensenyança, mitjans de comunicació social, administració pública, etc. Els nostres governants estan mostrant una absoluta inconsciència en la defensa del nostre patrimoni lingüístic. El Govern Autònom no pot oblidar el manament de l'article catorze de l'Estatut: «La normalització d'aquesta (de la llengua catalana) serà l'objectiu dels poders públics de la Comunitat Autònoma». Els polítics de la Conselleria de Cultura semblen ignorar la situació d'inferioritat en què es troba la nostra llengua. Els exemples resulten en aquest context ben evidents i clars: una insuficient aplicació de l'insuficient (valgui la redundància) De-

cret de Bilingüisme tant a nivell quantitatiu com a nivell qualitatiu en tots els nivells educatius i tipus de centres docents; la manca, encara, d'una Llei de Normalització Lingüística, l'absència d'una infraestructura mínima que possibiliti la promoció de la nostra llengua, la inexistència d'una coordinació entre el Govern Autònom, els Consells Insulars i els Ajuntaments en aquesta matèria, etc. Però els nostres responsables culturals tenen la consciència tranquil·la amb una sèrie de declaracions buides, abstractes i que no comprometen a res; qualche cartell, una sèrie de cursos de llengua, alguna entrevista cultural, etc.; aquesta és la seva **normalització**. I quasi sempre la defensa de les nostres modalitats lingüístiques, oblidant que aquesta és una obligació que es deriva de l'Estatut d'Autonomia. Tota la resta són «jocs florals» que intenten amagar la unitat de la llengua catalana. Els qui hem utilitzat i seguim utilitzant quotidianament aquestes modalitats no necessitem fer-ne cap defensa «verbalista i demagògica», l'hem feta sempre i la seguirem fent, però no amb paraules, sinó amb fets. No necessitem lliçons de ningú en aquest aspecte i més quan els qui ens les volen donar, no tenen l'autoritat moral suficient per fer-ho.

Però hi ha més encara. I és que la política cultural va més enllà d'unes competències transferides. Així, en tercer lloc, hem d'assenyalar l'absència d'una política clara en relació als mitjans de comunicació social, autèntica pedra de toc en la perspectiva de la normalització lingüística i cultural. I quan deim mitjans de comunicació social ens referim a la política en relació a la premsa, la ràdio, la televisió, el llibre, el cinema, els vídeos, la nova tecnologia, etc. L'anàlisi del que s'ha fet en aquest terreny no pot ésser més negatiu i depriment. Els nostres dirigents culturals no poden oblidar que, si es perd la «batalla» dels mitjans de comunicació social, es perdrà de forma inevitable la «guerra» de la normalització lingüística. La manca de voluntat política i de sensibilitat lingüística de la Conselleria de Cultura i de tot el Govern del Sr. Cañellas envers el tema de la TV3 de Catalunya és una prova evident dels entrebancs —explícits o implícits— que s'estan posant per poder veure voluntàriament uns mitjans de comunicació social en la nostra llengua. La normalització de la llengua catalana, com a llengua pròpia de les Illes Balears, exigeix l'existència d'una ràdio, d'una premsa, d'una televisió, una cinematografia i uns vídeos que parlin en català; i també exigeix fer efectiu l'Estatut d'Autonomia de les Illes en tot el que significa la realització d'acords i de convenis de col·laboració amb les comunitats de parla catalana.

Però encara podem analitzar més coses. El grup de persones que dirigeix la política cultural de les Illes Balears mostra un absolut desconeixement de la realitat cultural illenca en totes les seves dimensions i perspectives. I, a més, la seva actitud resulta absolutament tancada respecte de la societat mallorquina. No existeix cap política real de participació de les entitats

culturals en la definició i aplicació de la política a seguir en aquest terreny de la cultura. Fins i tot, es pot parlar d'una actitud d'ignorar les esmentades entitats. La postura de prevenció i de por de la Conselleria respecte del món de la cultura és una prova clara de desconeixement, d'incomunicació i d'inseguretat.

I podríem parlar encara de més coses. Podríem parlar de la deficient política de promoció del llibre en la nostra llengua. Podríem parlar de la inexistència de política i de preocupació en relació a les biblioteques. Podríem parlar de la nul·la política en relació a la creació d'una infraestructura teatral. Podríem parlar de la manca d'una política musical definida i amb objectius clars, ...

Un balanç negatiu, un any perdut, un desencís creixent, una desesperança envers la nostra autonomia, un desencant en relació al que es podria fer i no es fa. I, si per una part hem assenyalat l'absència d'una política cultural per part del Govern Autònom, per altra part ens trobam amb una manca d'alternatives clares en aquesta situació per part de les diverses entitats, partits, etc. A més, la política cultural del Govern Central, del Consell Insular de Mallorca i de la majoria dels Ajuntaments mallorquins no resulta gaire encoratjadora dins aquesta perspectiva de la reconstrucció cultural.

I el nostre país, la nostra comunitat necessiten una política cultural que partesqui i assumesqui la realitat pluralista del nostre poble, tant des d'una dimensió històrica, com des d'una dimensió actual. Volem i necessitem una política cultural que arranqui de la vida, de la feina i dels problemes viscuts quotidianament per la gent del nostre poble. Volem i necessitem una política cultural que tengui en compte la integració dels immigrants dins la nostra societat, tot respectant la seva tradició cultural. Volem i necessitem una política cultural que rompi la colonització cultural que patim, i que oposi a l'individualisme, la solidaritat i la convivència; que superi el divorci entre cultura i vida, entre cultura oficial i realitat social. Volem i necessitem una cultura en llibertat i participació, i que doni prioritat a la creació de centres d'emissió i de producció cultural enfront del dirigisme unilateral i institucional.

Volem i necessitem amb urgència —ja no podem esperar més, el demà és per a nosaltres massa tard— una política cultural que normalitzi l'ús prioritari i hegemònic de la nostra llengua en tots els àmbits de la vida social. Cal articular, per tant, un projecte cultural que sigui una veritable eina de crítica i de transformació, una eina d'alliberament individual i col·lectiu, una eina, en definitiva, d'alliberament nacional del nostre poble. Per dur endavant i construir aquest projecte cultural, la col·laboració de l'Obra Cultural Balear serà total.

Un any, per tant, perdut i sense esperances de recuperació.

Palma, setembre de 1984

La Junta Directiva de l'Obra Cultural Balear

DOSSIER:
L A D O N A

Per què?

Per què tractar i per què parlar d'un tema del qual se'n ha parlat, frivolitjat i ridiculitzat molt? Doncs, precisament per això.

Podem dir que existeixen millores jurídiques i també en altres àmbits, però la problemàtica de la dona no és un tema resolt, ja que encara no existeix un canvi real dins la nostra vida quotidiana. Aquest canvi ha d'afectar a les relacions professionals, familiars i afectives, i també a nosaltres mateixes, ja que molts cops tenim tan interioritzada la norma masculina que ens comportam mimèticament seguint els seus esquemes.

No volem el paper que té l'home de poder, pel simple fet del seu sexe, ja és prou trist i gris. Volem inventar-nos una altra manera de viure, on les relacions siguin no només de «igual a igual», sinó fins i tot més lúdiques, més gratificants per a tots. Convertir aquesta grisor de la què parlàvem i de la qual tan sovint en som víctimes, en un món on els colors siguin vius i alegres.

El feminisme, i en concret la paraula feminista, ha estat i és fruit de mil manipulacions, carregada de connotacions ridícules, grotesques i ofensives, fins aconseguir que, àdhuc nosaltres mateixes, evitem utilitzar aquest terme com a nostre. Moltes paraules, i en especial aquesta, necessiten una redefinició i una recuperació.

Des d'aquí reivindicam el dret a ser persones en plenitud, reivindicam el triomf damunt allò quotidià, reivindicam la tendresa, reivindicam una convivència en harmonia renovada dia a dia, reivindicam ésser nosaltres mateixes, reivindicam el dret a ésser i a dir que som feministes.

Esperança Bosch i Fiol
Catalina Mir i Fullana

«Oh! però si jo pensava que tu eres una dona alliberada...»

L'estudi de la sexualitat ha estat una assignatura relativament moderna. Els tabús de tota mena han fet que aquesta, anés envolta d'un vel d'obscurantisme i pecat, emparats en la ignorància i la por i que la ciència oficial i la religió s'han encarregat, a través dels segles, de preservar i de mantenir.

La situació, inevitablement, ha sofert importants canvis. Els moviments per l'alliberament de les persones (m. feminista, m. gai...), l'adquisició de nous coneixements en algunes matèries, han anat donant llum. Poc a poc per això. Encara són molt fortes les reaccions que suscita aquest tema degut a l'arrel cultural de caduques idees i són prou forts els sectors polítics i socials que pretenen perpetuar-les. Tot això en perfecta combinació amb tota una indústria muntada (revistes, llibres, «fascículos semanales») que, amb l'excusa d'omplir un buit existent, fan el seu agost comercial.

Feta aquesta introducció, passaré a destacar aquells aspectes que consider podrien ser els més interessants d'aquest concepte tan ample, tan abstracte i alhora tan concret: la sexualitat.

Com abans comentava, són diversos els punts de vista des dels quals es pot enfocar la qüestió.

El coneixement del cos humà —l'anatomia— ens dona una base objectiva, aparentment; amb tot, veim com el clitoris ha estat sistemàticament oblidat i infravalorat. Segons els tractats clàssics els òrgans genitals externs de l'home són el penis i els testicles; els de la dona, la vagina i la vulva. La fisiologia humana estudia la funció reproductora: l'home, durant l'orgasme, té una ejaculació en la qual s'envien uns espermatozoides que... Això era tota una lliçó de sexualitat. De l'orgasme (per exemple) de la dona... res de res. La penetració vaginal (el coit) és «lo normal», l'acte sexual per excel·lència. La resta, pura perversió.

Les trobades psicològiques d'en Freud van acabar d'emboïllar les coses.

Encara que Freud va iniciar la idea de l'existència del polimorfisme sexual (on són els límits, som inicialment-potencialment tothom bisexual?), de l'exis-

tència d'impulsos sexuals des de la infantesa i de les repressions com a elements fonamentals de cara al desenvolupament de la personalitat humana, van ser molts els errors especialment funests per les dones: El parlar d'una sexualitat clitorídea-infantil contraposada a una altra vaginal-adulta. El concepte d'enveja del penis (poc explicat, encara que sigui susceptible de diverses interpretacions —enveja del «poder» masculí...—). El plantejar la masturbació només com a «substitutiu» (en adults) enlloc de ser la possibilitat d'autoconeixement i autosatisfacció que aquesta comporta.

Van ser els estudis sociològics i empírics que van acabar de rompre amb alguns vells tabús que quedaven.

Les estadístiques foren contundents: Kinsey (1953) demostrava que l'homosexualitat (tant masculina com femenina) es practicava d'una manera habitual per un 10 % de la població i que era practicada freqüentment per un nombre elevat de persones. També les estadístiques trencaren amb el tabú de l'orgasme vaginal al comprovar com el 70 % de les dones enquestades (informe Hite i d'altres) no tenien l'orgasme «només» amb la penetració vaginal. Masters i Johnson a través d'uns estudis fisiològics estudiaren les diferents fases de l'activitat sexual i la resposta del cos humà a diferents graus d'excitació. L'orgasme, a les dones, no variava segons el punt d'excitació.

Es evident la mutabilitat de les normes de conducta sexual en les diferents cultures. I ha estat definitiva la influència de la «moral judeocristiana» en la imposició dels anomenats «valors» de la cultura d'Occident. La reproducció i la perpetuació tant de l'espècie com d'un determinat model social ens ha imposat un model basat en una sexualitat dirigida i constrenyida a la família patriarcal: El coït com a base-final quasi obligat en les relacions heterosexistes. L'homosexualitat condemnada al «ghetto» i a la privaticitat (por... a perdre una feina, a ser «malvista», senyalada... marginada-marginat). Les persones dividides en mascles i femelles i obligades a un

determinat «rol» social. Fruit de les contradiccions entre rols imposats i viscuts, necessitats reals-imposades, etc. ha estat i continua estant un nombre il·limitat de «disfuncions» que omplen les sales d'espera dels psiquiatres i la resta del personal «curador»: La tan manipulada «frigidessa» de les dones, el vaginisme, les frustracions acumulades més o menys resignadament (les agressions sexuals rebudes al llarg de la vida complementarien aquests quadres), les no-acceptacions de personalitat...

Tota aquesta situació té sortides. Evidentment, en té. Començant per donar una informació a les escoles (tant de parlat, però alhora tant poc de fet). Però, també (alhora, abans), hauran d'informar-se els mestres; i els pares perquè no donin una contrainformació, i els mitjans de comunicació (que no «desinformin» per favor!), i els que no són ni pares ni mestres... Es podrien fer xerrades als barris, als grups de joves... Els problemes per solucionar són molts, les idees reaccionàries imperants en tants sectors (pensem en qui controla els mitjans de comunicació, l'ensenyament privat, per ex.) s'ajunten amb la inseguretats (?) i manca de decisió de persones i sectors que, com per exemple el ministeri d'educació i el de sanitat, fonamentalment, haurien de donar unes directrius clares i unes eines adequades per tirar endavant. També els centres de planificació podrien jugar (i, de fet ja el juguen els pocs existents) un paper important. De fet la informació d'anticonceptius ha de ser un pas posterior a la informació sexual i a un coneixement del nostre cos.

Per poder ser més lliures, també ho haurem de ser sexualment.

Per ésser més lliures, per trencar inhibicions, pors, inseguretats, tabús..., les dones, sobretot les dones, ens haurem de moure (com ha estat sempre) i, per descomptat, intentaran donar-nos «gat per llebre» (no us han dit mai allò de: «Oh!, però si jo em pensava que tu eres una al·lota alliberada...»).

Esther Montoliu
metgessa

Dona i psicologia: Apunts per a una reflexió

Ara, per exemple, en alguns sectors i en alguns moments determinats, es valora com a molt positiva la imatge de la «dona alliberada», insistint quasi exclusivament en l'aspecte sexual. Aquesta escainada revolució sexual sobre la qual tant en podríem parlar i analitzar les dones, ha beneficiat un cop més l'home (almenys, en molts casos).

Sembla esser, com a contrapartida, que encara no podem esser intel·ligents i utilitzar aquesta intel·ligència per enfrontar-nos al món masculí, tant a nivell individual com professional.

Posem un exemple molt pròxim: si la proporció de dones i homes matriculats en els cursos de psicologia que aconseguen la llicenciatura es mantingués a nivell professional, la psicologia de l'estat espanyol hauria d'estar en mans de dones, i això, evidentment, no és cert.

Aquest és un punt important, en la nostra opinió. Dins una mateixa professió continua essent discriminatiu el sexe. La idea (falsa) de la nostra suposada intel·ligència intuïtiva en contraposició a la intel·ligència lògica i analítica dels homes, continua essent un fre a l'accés a activitats

intel·lectuals diverses i a professions més qualificades. Fre en moltes ocasions autoimposat, tan arrelats estan aquests sentiments d'inseguretat, inferioritat i dependència. Tots aquests sentiments són brou de cultiu òptim per generar frustracions, ressentiments i vivències de fracàs.

El rol femení imposat socialment i cultural, que limita la projecció de la dona com esser humà complet i lliure, ocasionarà en moltes ocasions l'aparició de determinades patologies que tenen una manifestació clínica específica, com neurosis o depressions, sense parlar d'aquells trastorns típicament femenins com són els trastorns menstruals, traumes de violació, agressions físiques o psíquiques i dependència.

Podríem considerar aquests trastorns com a símptomes de tot un procés més o menys encobert en el qual aquesta pressió social i cultural té un paper fonamental.

A partir d'un cert moment històric, on coincideix el sorgiment de la revolució industrial i el naixement de la psicologia com una ciència aplicada, apareix l'interès per allò que s'ha denominat «Psicologia Femenina».

Els seus màxims exponents varen esser Freud i els seus seguidors amb les teories psicoanalítiques com a teló de fons.

La visió que d'ells sorgí va esser, evidentment, masculina, anteposant l'«Altre» com allò diferent i imperfecte, sense qüestionar-se en cap moment el seu propi paper dins aquest joc, i sense estar disposat tampoc a cedir terreny a favor d'una visió més real i objectiva del món femení.

Aquesta visió de les coses no era res nou. Des de molt segles enrera el concepte que de les dones s'ha tingut ha estat com de quelcom inacabat, defectuós i dèbil. I, com els Pares de l'Església han repetit fins l'associament: la dona és una criatura de memòria dèbil, mentidera per naturalesa, tot instint i sensualitat.

En aquesta completa definició que de nosaltres se'ns fa, no hi trobam res més que aquells elements dels quals segons ells ens valem, i que, d'altra banda, tan positivament se'ns reforcen tot sovint, és a dir, són les nostres «armes femenines».

Les dones som mentideres perquè no se'ns deixa dir la veritat, el nostre poder s'exerceix entre olles i caceroles, i si gosam sortir d'aquest, el nostre lloc natural, hem d'esser sensuais: atractives, «sexis», «femenines», bàsicament objectes de desig. Hem d'agradar als homes i seguir els cànons que ells ens imposen, si no ho feim, amb tota probabilitat serem tatxades de frustrades, poc agraciades (és feminista perquè és lletja), marimascles i un llarg etc.

Tot això enllaçaria amb aquella paradoxa tan sovint repetida, en què el mateix model de conducta que se'ns imposa, és el que en algun moment determinat de la nostra vida se'ns reprotxa. L'home intel·ligent, bell i ambiciós que elegeix com a companya de la seva vida una dona atractiva (per suposat) però un poc curta, en qualque moment de la seva brillant carrera, aquesta, la seva dona, no li bastarà i li tirarà en cara la seva torpesa, la mateixa que temps enrera li pareixia tan convenient.

En alguns aspectes, i en honor a la veritat, el panorama ha canviat, encara que s'hauria de reconèixer que més en la forma que no en el fons.

D'altra banda, també és cert que aquestes manifestacions externes han canviat a través del temps. Difícilment trobaríem avui quadres històrics tan espectaculars com els descrits per Charcot o Freud. En canvi han augmentat les malalties psicosomàtiques d'altra índole (mal de cap, asmes, dolències gàstriques, etc.), més d'acord amb l'apogeu i prestigi de la medicina actual, on es valora més la dolència orgànica localitzada que el malestar psíquic inespecífic i on la resposta que es pot donar està d'acord també amb aquest model orgànic (per exemple els psicofàrmacs).

Rol femení i traumatisme psíquic: la demanda psicològica de la dona.

El fet de què les consultes ambulatories i privades es nodreixen especialment de pacients femenines mereix reflexió. El malestar psíquic que presenten tantes i tantes dones no és un fenomen aïllat ni neutre: damunt les dones pesen un munt de demandes inadequades, de mites, prejudicis i fonamentalment una opressió històrica i social que és responsable de l'afiorament de la desadaptació.

Des de la infància, els trastorns psíquics en nines i nins presenten clares diferenciacions. Els pares de nins amb trastorns acudeixen a consulta per problemes de conducta agressiva, díscola, antisocial; els pares de nines informen de pors, ansietat, tímidesa, falta de confiança en si mateixes i sentiments de desvaliment (tímidesa)... Quan passen els anys, la insegura i depenent nina es fa insegura i depenent dona. Aleshores consultarà probablement per trastorns emocionals, nerviosisme, insomni, marejos, cefalees, frigiditat, depressió...

La dona, per esser una «bona dona», ha «d'exercir» de dona. Ha d'acceptar sumisament el seu rol fe-

mení i dur-lo a terme amb èxit. A més, no s'és una completa dona fins que s'és mare. Bruno Bettelheim ho té clar: «...Si bien las mujeres desean ser buenas científicas y buenas ingenieras, en primer lugar, y antes que nada, desean ser compañeras de los hombres y madres». D'aquesta manera, la dona que no és mare no es realitza, està insatisfeta. La dona-dona és seductora, resignada, passiva, narcisista, masoquista, i a més, mare. Mites tots aquests que han contribuït a estendre determinades escoles psicològiques.

Les mares: patògenes o el sentiment de culpabilitat.

La literatura psicològica parla de mares especialment perilloses per a la salut mental dels seus fills: són les mares castrants, «rechazantes», esquizofrenitzants, sobreprotectores, ansiògenes... i potser un llarg etcètera més de termes amb similars con-

«La dona, per esser una «bona dona», ha «d'exercir» de dona.»

notacions que no han aconseguit tan fàcil difusió.

Com es fa una mare patògena? qui dictamina la patologia? quins criteris ajuden a reconèixer-la? Poc importa això. L'etiqueta, una vegada creada i propagada compleix la missió de l'estigma, és la divisa que culpabilitza la dona per ésser dona i també el jou que li recordarà que no pot deixar d'ésser-ho, doncs pensa, estima, parla, actua, com a dona. I ai! que un dia se n'oblidi de fer-ho, ja que si aquest dia s'aixeca sense ganes de fer el dinar, no grenada, no frega, i es fica dins el llit, se li dirà que té un síndrome depressiu i se la medicalitzarà. Si aquesta no gaudeix de recursos econòmics i és una càrrega per a la família pot ser que arribin a internar-la en un hospital psiquiàtric. Però, aquests cervelluts senyors que defineixen i creen estereotipus de dones se n'obliden que en els seus fills no sols incideixen les mares sinó un complex món d'esdeveniments que actuen a la llarga del desenvolupament. Tampoc sembla que tinguin

en compte que darrera aquest extens conjunt de mares sobreprotectores, castrants o perplexes subjeu el resultat de «dimissions» com a mare per por a no arribar, sobrepassar o no ésser allò que els ideòlegs han traçat com arquetipus de mare ideal.

Les dones-mare són inculpades de l'augment de la delinqüència juvenil, de les taxes creixents de subnormalitat, de la ruptura de les llars, de l'abandonament que experimenten els nins... bombardejos psicològics, tots aquests, que van dirigits especialment a les dones que abandonen les pautes de comportament clàssiques per introduir-se en el món del treball assalariat i cercar nous models de referència. Així, doncs, la dona que treballa, és culpable de no atendre suficientment els seus fills, la seva llar, el seu marit. I, ella, viu aquesta contradicció amb angúnia creixent sense aturar-se a pensar que en una època de crisi galopant la dona no pot estar ocupant el lloc de treball d'un home i que ha de passar a la reserva com en altres ocasions ha

succeït; amb un poc de sort, es tornarà a comptar amb ella per a la guerra, quan sigui necessària en les fàbriques d'armaments.

Per què les dones es deprimeixen més? Des de petites se les ha educat en la manifestació de l'afecte, les emocions, se les ha ensenyat a cuidar la seva imatge, a agradar, a mostrar-se meloses i fràgils, però en canvi, s'ha descuidat el seu entorn social, el qual és més pobre i restrictiu i, per tant, menys dispensador de reforços. Quan aquesta font de reforços s'esgota o escasseja perquè els fills s'han fet grans i abandonen la llar, perquè el mirall torna una imatge atrotinada i cansada, perquè el seu treball a casa resulta menys necessari, apareix la depressió com a símptoma, com a sentiment de soledat, d'autorreuig i de culpabilització.

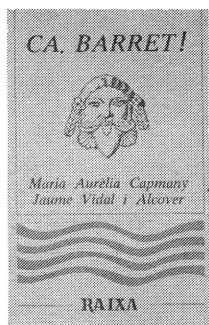
El tema queda obert.

Esperança Bosch
Rosa Montiel
Psicòlogues

DARRERES NOVETATS EDITORIAL MOLL

ELS TREBALLS I ELS DIES

24-25. UN LLIBRE DE CORT REIAL
MALLORQUÍ DEL SEGLE XIV.
Joan Miralles Monserrat

BIBLIOTECA «RAIXA»

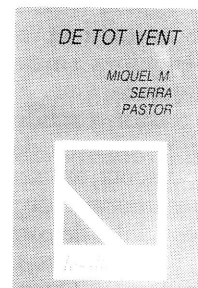
Un ample panorama de l'actualitat cultural, a l'abast de tothom.

136. CA, BARRET!
Maria Aurèlia Capmany
Jaume Vidal i Alcover

editorial
MOLL

Torre de l'Amor, 4, Palma de Mallorca

LES ILLES D'OR

Les obres més representatives de la literatura insular dels darrers anys.

140. DE TOT VENT.
Miquel M. Serra Pastor

La situació de la dona en el dret penal

«Just qui ha viscut sotmès a la disciplina de la llar, sabrà sometre's a l'autoritat de l'Estat».

(José Castán Tobeñas, Derecho Civil Español, Común y Foral)

Per raons d'espai i gust personal, avui em limitaré a reflexionar breument damunt la situació de la dona dins l'àmbit del dret penal. El fet d'esser dona, malgrat el reconeixement exprés del principi d'igualtat davant la llei del nostre text Constitucional (art. 14), dóna lloc a una situació especial com ara veurem.

Abans d'entrar pròpiament en matèria, permeteu-me una brevíssima divagació-elucubració, emprant paraules i conceptes que podreu titllar de massa coneguts, ja sabuts per tothom, etc. etc., però inevitables si vull animar-me a mi mateixa a continuar aquest article.

Doncs bé, com a pregunta prèvia, em deman, en quina mesura l'exposició freda i sistemàtica de les normes contribueix a amagar que dins la nostra societat, com a moltes altres, la dona és un producte del Dret, és una obra definida i acabada, de manera que quan arriba a esser «subjecte de Dret», discriminat o no, ja és el subjecte desitjat, promogut i exigit pel sistema a on pertany. És clar que, i no casualment, existeixen íntimes connexions entre la ideologia patriarcal, la concepció patriarcal de les relacions humanes i la superestructura jurídica que serveix com a canalitzadora d'aquesta ideologia i per tant com a reproductora d'aquesta.

Va esser a partir del canvi de costums i de valors que va dur la filoso-

fia que precedí a la Revolució Francesa, amb la nova concepció del ser humà en termes de mà d'obra, benefici i riquesa, quan entra a primer pla del Dret que regula les relacions humanes —Dret Civil—, la dona en tant que mare, en tant que procreadora de l'espècie i reproductora de cultura, d'ideologia i per tant del sistema de valors de la societat.

forma específica, establint els canons de la seva conducta, i així aquesta especificitat la converteix en «objecte» del Dret, a qui es limita o restringeix la seva capacitat d'obrar.

Ja que la ciència demostrava que la personalitat, la creativitat, la intel·ligència, la capacitat de manar i obeir de les persones depenia en

La institució bàsica damunt la qual s'asseu la ideologia patriarcal és el parentesc, suport de la resta de les institucions que d'ella deriven i que configuren la institució simbòlica familiar. D'aquí deriva que la dona sigui peça fonamental del món patriarcal, i que l'estructura jurídica que el sustenta la contempli d'una

gran manera de la primera etapa dels infants, la mare es va convertir en un element no just important per donar vida, sinó per «civilitzar» les persones i inserir-les dins els seus estrats corresponents dins la societat. El poder es va imposar el deure «d'administrar» la vida i en aquesta administració era vital produir un agent so-

cialitzador apte per als fins de la societat. D'aquesta forma, tota la concepció de les línies mestres del Dret general que afecta la dona, està inspirat en la necessitat que la persona-dona no adquireixi lliurement la personalitat que la seva naturalesa i creativitat li permetin i que la durien a realitzar un «fi propi», sinó que aquest subjecte de dret és forçat a adquirir una personalitat generada pel sistema.

«Incòmodes privilegis»

Vegem ara, com en el nostre Dret penal, el fet d'esser dona implica també especialitat, en concret certs incòmodes «privilegis».

Em referiré principalment al status de la dona com a subjecte passiu de delictes. El nostre Codi Penal ha experimentat els darrers temps un canvi notable en aquest aspecte, sense dubte aquest canvi ha estat afavorit per les aportacions dels moviments feministes. En efecte, a una visió de la dona com una criatura desvalguda, influenciable i altament seduïble pel més intel·ligent i poderós home, que endemés la converteix en depositària de l'honor familiar, succeeix una consideració de la nostra persona com a criatures adultes i lliures (!!). Aquest canvi d'enfocament, socialment motivat per la quasi massiva incorporació de la dona al món del treball assalariat, aporta com a conseqüència que molts dels arcaïsmes presents al nostre Codi, avui hagin desaparegut.

Hem de tenir en compte que fins l'any 63 no es suprimeix l'article que simplement castigava amb pena de desterrament l'home que trobant en adulteri la seva dona, els mata a tots dos o a algun d'aquests; fins l'any 78 no es destipifica l'adulteri, en desiguals condicions segons el sexe de l'adúlter. També ha desaparegut l'aggravant 16, aplicada sempre que el subjecte passiu d'un delictes fos una dona. Vull remarcar la reforma del 78, ja que amb aquesta s'eliminen les exigències, segons els casos d'estupre, que la dona sigui donzella, honesta o d'acreditada honestedat, la qual cosa demostra ben clarament que allò que s'està protegint amb

aquests tipus delictius, no és, com abans l'honestedat femenina indisolublement lligada al sentiment d'honor masculí, sinó la seva llibertat sexual. Endemés es rebaixa en gran mesura, l'edat per poder esser subjecte passiu d'aquest delictes, la qual cosa implica que el legislador del 78, entén que la dona és, a partir d'una certa edat, un esser adult, que no cal protegir més que l'home en idèntiques edats (!!). Aquesta reforma, que endemés substitueix el terme «dona» pel de «persona», constitueix un pas positiu, ja que implica una concepció del nostre sexe més apropada a la realitat.

Però, en matèria de violació, hem de dir clarament que el nostre Codi és realment contradictori.

En primer lloc, hi ha una sobrevaloració del bé jurídic de la llibertat sexual femenina per part de la llei penal. Primer, perquè a diferència de l'estupre, la violació continua tenint per exclusiu subjecte passiu la dona. En tots els casos on bé un home aconsegueix jeure amb un altre a la força, o una dona amb un home, més estranya però possible, no podríem parlar de violació sinó d'abusos deshonestos per tant, conductes igualment atemptatòries a la llibertat sexual estarien menys penades que la violació. Les penes serien de 6 anys pel primer cas esmentat i fins a 20 pel segon cas.

Després de les darreres reformes, no tan llunyanes com hem vist, malgrat pareguin normes medievals, podem veure que encara queden vestigis dins el nostre text legal de la idea que amb la dona i la filla no es pot jugar impunement.

Aquests restes es troben en el delictes de violació. La pena d'aquesta conducta és la mateixa que la de l'homicidi, i per això es dedueix que per al legislador s'equiparen els béns jurídics de la vida i de la llibertat sexual de la dona, però just en aquest aspecte del jaciment, el que ens dóna, per exemple, la incongruència que el coit anal aconseguit mitjançant violència o intimidació no constitueix violació sinó abusos deshonestos. També hem d'assenyalar que avui la violació mereix més pena que l'infanticidi o mort del nou nat per amagar el deshonor de la mare. Pareix, com si amb aquesta

exasperació de la pena corresponent a la violació, el legislador estigués «compensant» la dona no sols per l'atemptat sofert contra la seva llibertat en matèria sexual, sinó per la pèrdua de valor que per la dona implica des del punt de vista de «mercaderia sexual».

I en segon lloc, i també com a conseqüència de la idea anterior, una contradicció clara: l'abandonament de l'acció penal en mans de l'afectada o de la seva família. En aquest punt és on crec que hi ha tot el descontent dels principals sectors del feminisme actiu, (és a dir), en relació a la regulació jurídica positiva d'aquest delictes. Normalment, els violadors queden amb aquest sistema en pràctica impunitat. Malgrat la recent reforma del Codi Penal, s'elimina el perdó de la violada com a forma d'extinció de l'acció penal. El fet que no s'hagi modificat l'aspecte anterior, és a dir, que el procés s'iniciï d'ofici, sense necessitat de denúncia, fa que encara persisteixi la possibilitat del perdó previ a l'acció judicial. Per tant, la possibilitat d'amenaçes i coaccions damunt la víctima no desapareix en absolut.

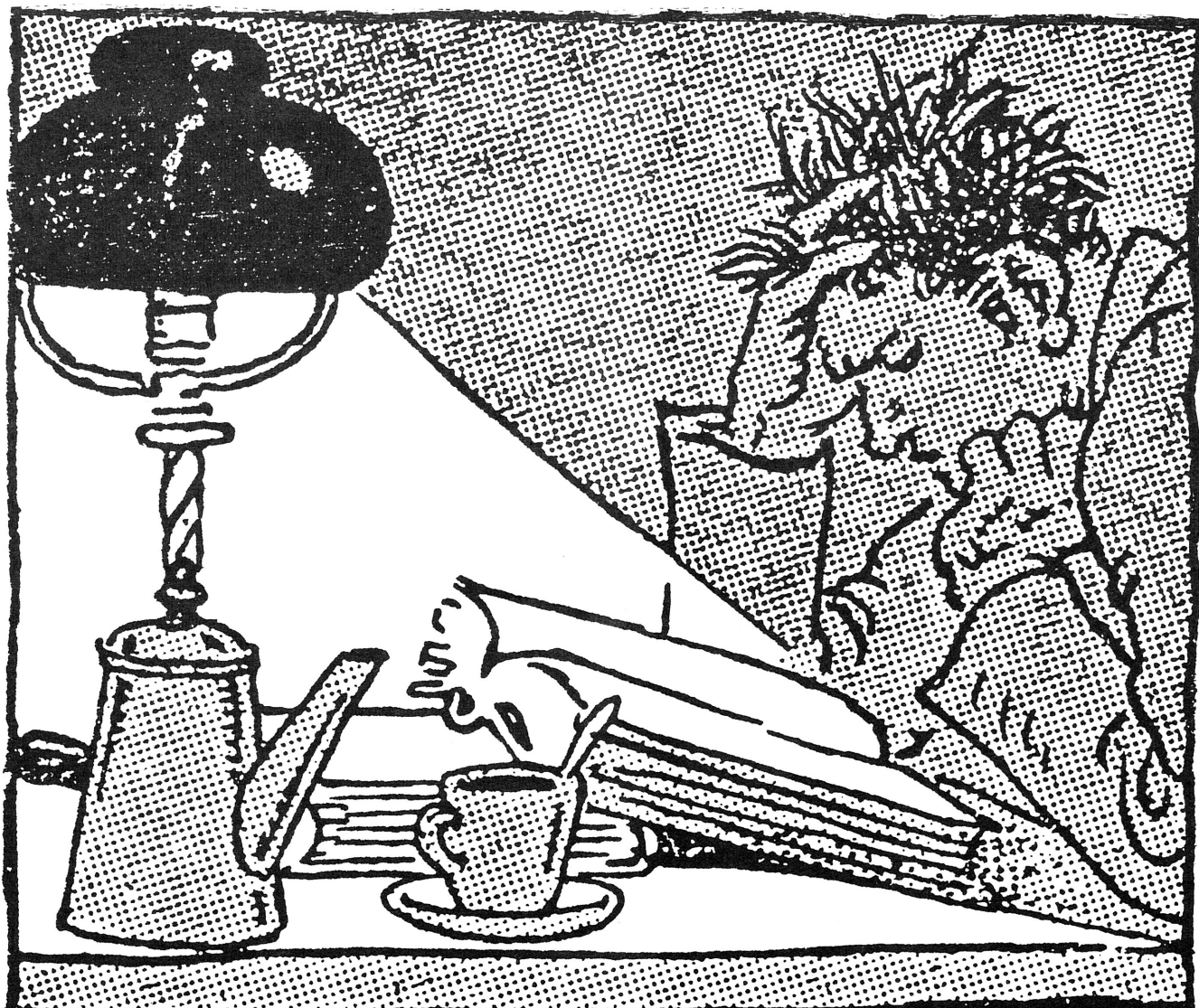
No vull acabar sense referir-me als casos més silenciats: els de violació dins el matrimoni.

En aquests casos, malgrat la doctrina penal majoritària estimi que no es pot parlar tècnicament de violació, l'ampla opinió dels diversos grups de dones consideren que l'anomenat «dèbit conjugal» no dóna lloc a un dret il·limitat que per exercir-lo hom pugui arribar a mètodes violents.

Vull acabar amb unes paraules d'un teòric del Dret Penal, per arraconar l'article i tornar al principi:

«Ha estat l'home el que ha fixat l'abast i la intensitat de la protecció penal de la dona, i no ho ha fet tant en funció dels interessos femenins com en funció dels estrictament masculins per tal com indirectament poden esser suposadament lesionats per la conducta de la dona» (Gimbernat).

Francisca Mas
Advocada

*La història és l'únic instrument que pot obrir
les portes a un coneixement del món d'una manera,
si no científica, sí almenys raonada.*

Pierre Vilar

L'AVENÇ

Revista d'història mensual
Regàs, 14, 4t, 3.ª, Barcelona-6 - Telèfon 218 62 08

Els obscurs anys de postguerra i el paper de les organitzacions femenines

M.ª Immaculada Pastor i Homs
Pedagoga

Quan la guerra civil arribava a la seva fi, la «Sección Femenina» començà a organitzar pròpiament la tasca de propaganda i adoctrinament polític i cultural de la dona, alhora que reforçava la seva organització interna. Una part importantíssima d'aquesta acció educativa, sobretot pel

que fa a la població femenina adulta, es canalitzà mitjançant les anomenades «Escuelas de Hogar» i «Escuelas de Formación» a càrrec de mestres per a les quals s'organitzaren curssets accelerats «de perfeccionament» (1) amb la doble finalitat d'adequar la seva formació a les noves exigències de l'educació femenina i captar elements d'un cert nivell cultural per formar el seus quadres dirigents locals. Sembla que la «Sección Femenina» de Balears volgué impulsar tot d'una la posta en marxa de les anomenades «Escuelas de Formación», tant a Ciutat com als pobles, a través de les mestres de la localitat respectiva, ajudades en molts casos per les mon-

ges de la comunitat religiosa local. Ja a l'any 1940 funcionaven a Palma quatre d'aquestes «Escoles», concretament als Centres d'Ensenyament Públic de Sta. Catalina, del carrer de Rosselló i Cazador, del carrer Jaume Ferrer, de la plaça de Pere Garau i de La Soledat (2), als quals s'impartien classes nocturnes per a al·lotes de més de catorze anys. No tenim dades exactes del funcionament d'«Escuelas de Formación» als pobles de l'illa durant aquest mateix any, però de segur en devien funcionar ja unes quantes. Dos anys després, el 1942, i segons una estadística apareguda a la premsa local (3), el nombre d'escoles d'aquest tipus havia augmentat considerablement, existint un total de quaranta-nou unitats en funcionament al conjunt de les Illes amb un nombre aproximat de dues-centes alumnes. A Mallorca, concretament, n'hi havia vuit a

Ciutat i una dins cadascun dels pobles següents: Alaró, Alcúdia, Algaida, Andratx, Banyalbufar, Binissalem, Calvià, Caimari, Lluc (Escorca), Felanitx, Inca, Sa Pobla, Lloseta, Manacor (inclòs Son Negre i Porto Cristo), Mancor, Marratxí, Pòrtol, Muro, Santa Margalida, Maria de la Salut, Sóller, Selva, S'Arracó, Santanyí (inclòs Llombarès, S'Alqueria Blanca i Ses Salines) i Vilafranca.

Paral·lelament a la creació d'aquestes classes de formació, adreçades a les dones pageses o obreres de Ciutat, distintes de les pròpiament dites «classes d'adults» que eren reservades exclusivament als homes (4) i havien d'esser també impartides per homes, es començà a preparar les anomenades «Escuelas de Hogar», el professorat de les quals es nodriria igualment del magisteri femení, prèviament seleccionat i alligonat. Les «Escuelas de Formación» anaven adreçades, com és fàcil suposar, a dones de les classes socials més baixes econòmicament i

cultural i tenien un caire semi-professional, almenys en teoria, ja que a la pràctica consistiren en lliçons de propaganda política, religió i certs ingredients «laborals» o «tècnics» que aportaren molt poc a la promoció social i professional de la dona treballadora, considerada com a un element marginal i secundari dins el món laboral. Les «Escuelas de Hogar». Aquestes, tenien per finalitat fonamental «la vuelta de la mujer al hogar y su capacitación teórica y práctica para que pueda realizar conscientemente su misión» (5). Evidentment, les possibles alumnes d'aquestes escoles, les haurem de cercar entre les dones de classes mitjanes que disposen d'un cert temps per «perfeccionar-se» voluntàriament en aquests quefers, encara que després de la implantació d'«Escuelas de Hogar» als Instituts Femenins i l'extensió de l'obligatorietat del

«Servicio Social» dins el qual hi havia un apartat de «formación para el hogar» que es realitzava a través de les dites escoles, s'estengué considerablement el seu radi d'acció.

L'any 1940, un any abans de declarar-se obligatòries les «Escuelas de Hogar» a tot l'Estat, s'inaugurà a Ciutat la situada al carrer Cecilio Metelo, a un edifici, en principi construït per esser una escola, que va cedir l'Ajuntament per a aquesta important finalitat (6).

Durant els anys 1941 a 1946 s'instal·laren les dels Instituts de Palma, Maó i Eivissa i les de Secció Femenina de Felanitx, Inca, Manacor, Ciutadella i Maó (7). Les «Escuelas de Hogar» dels centres oficials eren subvencionades totalment per l'Estat, mentre que les situades a locals de Secció Femenina es mantenien dels diners enviats expressament per a aquesta activitat per part de la «Delegación Nacional», i de la subvenció anual dels Ajuntaments de la localitat respectiva.

El nombre de dones que reberen les ensenyances d'«Hogar», incloses les que ho feren durant el compliment del «Servicio Social», sumà la xifra de 94.613, entre els anys 1939-1959 (8). Aquestes ensenyances consistien en set matèries, que en funció de la importància del centre podien reduir-se a quatre, i eren «Economía doméstica», «Labores», «Corte», «Trabajos manuales», «Zurcido y Repaso», «Cocina» i «Música». Les professores, com hem dit abans, eren proposades per la dita Secció Femenina i gaudien, dins els diversos Centres on s'instal·laven, d'autonomia funcional i financera, amb uns recursos no gens menyspreables, sobretot si tenim en compte la manca d'inversions i ajuts als centres diguem-ne «ordinaris» del sistema educatiu —recordem, sols com a un exemple més, que entre el 1940 i el 1975 no es construï cap Institut d'Ensenyament Mitjà a Mallorca—.

«Sección Femenina» col·laborà en alguns actes amb altres organitzacions femenines, especialment amb les «Mujeres de Acción Católica», agrupació amb la qual mantingué a l'època de postguerra una coincidència de criteris pel que feia a la necessitat d'una educació femenina, adequada al paper social per al qual estava designada, segons deien, per una religió i una pàtria feta a la mida dels que detentaven el poder. Així, doncs, cal destacar, dins el programa de l'any 1939 del secretariat de «Familia», un dels més actius de l'organització, tres objectius considerats com a fonamentals, la preparació de les al·lotes joves per al matrimoni, la celebració de les anomenades «Semanas de la Madre» i la creació d'«Escuelas del Hogar» als centres parroquials on les dones de classe humil poguessin esser instruïdes «en todos aquellos conocimientos necesarios para una buena ama de casa: Higiene, Puericultura, corte, cocina, etc.» (9).

Ja abans d'aquest any, però, diversos articles i comunicats publicats a la revista de la Unió Diocesana, feren referència al tema del paper de la dona dins el conjunt social i coincidiren a remarcar com a essencial la funció casolana d'esposa i mare abnegada i sotmesa —«¿de qué serviría a la humanidad el publicar las glorias de mujeres célebres en ciencias, artes,

política, sport, si con ello diesen en perder el sentido mismo de su vida, es decir, su feminidad y su maternidad?» (10).

Al llarg d'aquestes ratlles he intentat presentar alguns trets del que fou una part de l'oblidada història de les dones —la de la seva formació— als anys de la postguerra, que si bé foren obscurs per a tothom, potser ho foren un poc més per a les dones que veren les seves possibilitats personals i col·lectives reduir-se a l'àmbit familiar, on per altra banda s'exigia d'elles sacrifici i obediència com a màximes virtuts. Potser conèixer un poc més la nostra història ens pugui ajudar a comprendre la nostra realitat d'avui i a destriar els possibles camins cap a un millor futur.

(1) El primer tingué lloc de l'1 al 15 de setembre de 1940. «Correo de Mallorca», 9 d'agost 1940.

(2) «La Almudaina», 10 novembre 1940.

(3) «Correo de Mallorca», 7 gener 1942.

(4) Ordre de 29-12-40.

(5) «Correo de Mallorca», 7 gener 1940.

(6) Ibid.

(7) S.F. de FET y las JONS «Obras de la Delegación Provincial de S.F. de FET y las JONS de Baleares. Memorias de actividad (1939-59)».

(8) Ibid.

(9) «La Mujer de Acción Católica» n.º 30, novembre 1939.

(10) «La Mujer y el Hogar», article aparegut a «La Mujer de Acción Católica» n.º 18, desembre 1938.

libres
en català
i juguetes

—

CARRER RUBÍ, 5
TEL. 21 38 21
PALMA

Les organitzacions de les dones durant els darrers anys del franquisme

La discriminació que es dona en la nostra societat en funció del sexe de cada persona potencia el desenvolupament de determinades capacitats segons se sigui d'un o d'altre sexe (femella o mascle), d'aquesta manera la socialització incidirà en el desenrotllament dels infants superposant al sexe biològic uns gèneres: femení a les femelles i masculí als mascles. Aquest procés de socialització sexista i genèric ens adjudicarà uns papers o rols socials determinats, segons el nostre sexe fisiològic.

El moviment feminista des del segle XIX va intentar incidir damunt aquests papers socials que se'ns donaven fets, i pareix que d'una extrema rigidesa en l'adjudicació dels rols socials s'ha passat a una situació més flexible. Tanmateix qüestionar determinats rols socials no significa de per si qüestionar les capacitats i amb elles els gèneres.

En aquest article intentaré esbossar una possible anàlisi del procés que ha seguit la qüestió de la dona a Palma des dels darrers anys del règim franquista fins ara.

Durant el franquisme en els partits quasi no es planteja aquesta qüestió, el seu objectiu era acabar amb la dictadura i fer cada un la seva revolució, sense pensar massa que la dona també és subjecte dels canvis. El PCE durant els anys setanta organitza una sèrie de treballs pels barris per a animar les dones a participar en la lluita obrera antifranquista. També en aquests anys es crea l'organització «Dones Democràtiques» formada per dones militants del PCE i altres sense cap compromís de militància. L'organització es planteja

també una lluita global contra la dictadura i s'integra dins la Taula Democràtica (Partit Carlí, PCE, CC.OO., Plataforma d'Advocats i alguns intel·lectuals illencs) creada després del procés de Burgos (1971).

Així veim com en aquests moments quasibé no es planteja altre tipus de lluita que la forma tradicional en la qual la classe obrera (prototipus de subjecte mascle i masculí) és el subjecte de la revolució econòmica i política.

Tanmateix ni el dictador ni ningú va poder aturar els esdeveniments que ocorrien a les vides privades (i no tan privades) de certs grups de la societat, em referesc a separacions matrimonials (a Ciutat l'any 1977 es crea un grup de dones separades, que treballa uns anys en processos de separacions), unions sense matrimoni canònic... etc. i es feien necessàries altres actituds enfront de la vida diària. Si realment les actituds majoritàries han canviat, és una altra qüestió, més bé crec que la societat (majoritàriament) ha estat incapaç d'un canvi real d'actituds, encara que s'ha creat una situació un poc més tolerant.

Així amb la democràcia (on les situacions són indirectament compulsives i per això també repressives) prenen força una sèrie de grups que plantegen altres espais de lluita. En un primer moment els grups que prenen més força són els dels barris i els grups feministes, d'aquesta manera les reivindicacions es traslladen a la vida quotidiana.

Abans de parlar sobre els grups de dones que s'han anat creant a Ciutat des del 76 fins ara, voldria dir que en general la participació de les dones

en aquests grups ha estat minoritària, sense que això signifiqui que la lluita feminista no sigui tan important i necessària com qualsevol altra. Que la majoria de les dones o fins i tot de les persones no participi en aquests grups crec que solament significa que la socialització ha estat tan profunda que el simple plantejament de la qüestió provoca respostes enconrades, des de la simple agressivitat, fins a la inhibició total, hi ha tota una sèrie de matisacions.

A Ciutat l'any 76 es crea el grup anomenat «Grup de Dones de Mallorca» format per dones independents i altres que militaven a partits. El grup es dissoldrà aviat, havent portat una sèrie de discussions i algunes accions pràctiques d'assistència d'algunes detingudes. Es demostra que la qüestió feminista és prou complexa, que hi ha diferents concepcions de la lluita i que el que es qüestiona (encara que aleshores no estigués clar) són les capacitats adjudicades a cada persona i amb això les diferents relacions que es donen entre les persones.

En el 77 es forma el «Moviment Feminista Independent» que edita una revista (sols va sortir un exemplar) dedicada a l'anticoncepció i a la sexualitat (diferenciant clarament reproducció i sexualitat). L'Estat «democràtic» considera que la publicació és immoral i porta a terme un procés contra les responsables, d'aquesta manera el grup queda dissolt.

En aquests anys es forma també el Grup d'Alliberament de la Dona (dones del Moviment Comunista i dones no militants) que planteja la

qüestió del treball de les dones, la seva sexualitat, l'anticoncepció, etc. Aquest grup introdueix la qüestió dins Comissions Obreres i es crea la Secretaria de la Dona que funcionarà molt poc temps, una de les raons de la dissolució és que alguns membres de la direcció del sindicat i del mateix partit comunista pensaven que la qüestió podia portar a dividir el Moviment Obrer. Evidentment les inseguretats que creava aquesta qüestió (tant a les dones, com als homes) eren, en el fons, moltes més que no sols la divisió del «sagrat», aleshores, moviment obrer.

Un altre grup que es crea en aquests anys (76-77) és el Col·lectiu Pelvis més tard anomenat Col·lectiu Feminista. És un grup d'estudi i clarificació, recopilen informació sobre el cos de la dona, la seva sexualitat, l'anticoncepció, fan sessions d'exploració ginecològica (fins a aquests moments monopolitzada pels metges o les metgesses) per així poder arribar a un coneixement concret i general sobre el cos de la dona i alliberar-se de traves i ignoràncies essent així propietàries del seu propi cos. El grup estava format per unes 10 dones i com veim plantegen la qüestió des d'un altre punt de vista força actual: el cos mèdic és el posseïdor d'uns coneixements i facultats màgiques-mèdiques en respecte al cos de la dona i de les persones o bé ha d'esser cada persona la propietària i coneixedora del seu cos? Quina funció han de tenir els metges i les metgesses?

A partir d'aquesta perspectiva més bé marginal, el GAD i el Col·lectiu Feminista aconseguen posar en funcionament un pis per a les dones. En el pis feien sessions d'autoexploració ginecològica i es col·locaven diaframes, també hi havia una assessoria jurídica i una altra de psicològica. El pis va funcionar uns dos anys sense cap subvenció oficial i després es va dissoldre. Manca de diners, il·legalització, decepció, divergències, podrien esser algunes de les causes que no continuàs funcionant.

Després d'això passarem per un període (un o dos anys) en el qual no existeix cap grup organitzat i amb un funcionament periòdic, fins a juliol de 1981 que es reuneixen diverses

dones i es plantegen la qüestió de l'avortament editant un pamflet en solidaritat amb les dones de Basauri. (A. D.: «L'avort en abstracte no es desitja, però tampoc es desitja el naixement d'un ésser del qual no et pots responsabilitzar»). Així es crea l'actual Assemblea de Dones de Ciutat. Funcionen periòdicament des del 81 i han organitzat xerrades sobre sexualitat, treball... segueixen lluitant per l'avortament lliure i gratuït i es donen compte de la importància d'una bona informació sexual i plantegen a l'Ajuntament de Ciutat la necessitat d'un centre d'orientació i informació sexual.

L'Ajuntament de Ciutat tenia en projecte la creació d'un Centre de Planificació Familiar. El projecte estava aturat i la intervenció de l'Assemblea fa que això es tiri endavant, sorgint l'actual Centre de Planificació. També han organitzat tots els «vuits de març» (dia de la dona treballadora) organitzant manifestacions, projeccions de pel·lícules, col·loquis... etc. L'Assemblea funciona mitjançant comissions de feina i d'una d'aquestes comissions es crea en 1984 l'actual Associació d'Ajuda a la Dona, aquesta associació té en projecte l'apertura d'una casa per a dones que es troben en situacions més marginals, però encara no han trobat finançació.

A setembre de 1983 en unes jornades organitzades per A.D. un grup de dones planteja la qüestió de l'homosexualitat a les dones, és la primera vegada que d'una forma clara i directa es planteja el tema dins un grup de dones de Ciutat, el tema va esser discutit i es crea el Col·lectiu de Lesbianes de Ciutat, que funcionen independentment d'A.D. encara que estiguin i formin part de l'Assemblea. Reivindiquen i plantegen la qüestió que cada persona i dona pugui viure la seva sexualitat d'una forma lliure i sense traves.

Des del 83 l'homosexualitat està despenalitzada però els nostres costums encara la consideren o bé un vici o bé una malaltia. Cal tenir en compte que l'estructura familiar sobre la qual es basa la nostra societat occidental queda trencada i en entredit si s'accepta la llibertat que té cada persona de viure la seva sexualitat sense ficar-se en les vides privades i sexuals de les altres.

Per altra banda, dins algunes organitzacions no específiques de la dona com per exemple CC. OO. i FSB del PSOE funcionen grups que discuteixen la qüestió de la dona i hi treballen, però encara no tenen una situació legal-oficial, em referesc al fet que cap dels dos grups de dones (tant les de CC. OO. com les del PSOE) tenen vot al Comitè executiu,

a Comissions tenen el dret de veu però no el de vot i a la FSB es dona una situació semblant.

La situació de la dona dins la nostra societat és força complexa, no podem caure en el simplisme que implica veure la nostra situació sols en termes de dominació-submissió, les relacions de poder que es donen entre els sexes són molt més complexes. La nostra societat potencia i reforça institucions (família, ajuntaments, govern, associacions) però no potencia ni posa els mitjans pel desenvolupament lliure i total de totes les persones, en tot cas reforça personalitats individuals que representen el model a seguir o/i l'autoritat a obeir. A la dona se la lliga totalment a la seva capacitat reproductora «que en cas de no exercir-la no es realitzarà com a dona» (quantes vegades hem escoltat i seguirem escoltant arguments semblants). I quan aquesta dona ha complit la seva funció reproductora queda fortament lligada al nou ésser i a la seva subsistència física i psíquica. És ella l'única responsable, és ella la bona mare o la mala mare. L'home queda així com a responsable de mantenir a la família i per això té el dret a l'autoritat, si compleix la seva part del contracte serà un bon pare i si no la compleix serà un mal pare. D'aquí sorgeixen tots els papers de l'obra que tots vivim: les víctimes, els botxins, els màrtirs, els dominadors/ores, els sotmesos o sotmeses, els feliços que no tenen cap problema dins aquesta estructura (algú els anomenaria infeliços) i podríem afegir-n'hi bastants més però sempre referits a aquesta estructura familiar (pare-mare-filles-fills) que ens reproduïx tant a nivell físic com psíquic.

La nova societat que anam creant no em sembla massa diferent. Malgrat la dona s'incorpori a noves tasques, la seva tasca primordial és la de reproducció. I jo em deman quan i com podrem canviar lliurement aquestes màscares per unes altres que no limitin la nostra actuació com a persones en el món a les nostres possibilitats i característiques fisiològiques.

Antònia Calafell
Historiadora

FM 10400 MHz

Farts de lamentar-nos de la manca de moguda cultural i social a Ciutat, ens hem demanat el per què i hem vista la manca d'un factor cohesionant i impulsor.

Una ràdio lliure pot omplir aquest buit. Són moltes les possibilitats que proporciona aquest senzill i relativament econòmic mitjà de comunicació. Proporcionar una informació d'allò que realment ens interessa; donar suport a la gent que, en camps com el còmic, teatre, fanzines, cultura popular, es mou a Ciutat; escoltar la música que ens agrada, al marge dels grans muntatges multinacionals; informar de la feina que es fa en camps com l'ecologisme, antimilitarisme, i altres moviments alternatius, i estimular una major participació en aquests moviments; són una bona mostra de l'aportació que podria fer una ràdio lliure a la revitalització de Ciutat.

I amb aquesta idea, un col·lectiu de joves ens hem posat a fer feina per treure endavant el nostre projecte: RÀDIO ACTIVITAT, la ràdio que ens ha de treure de l'ensopiment i el sopor que tenim a Ciutat!

Però perquè això pugui ésser una tasca de tots —enfront de la ràdio tradicional, en volem fer una participativa i oberta— necessitam la teva col·laboració: per acabar de treure la ràdio ens fan falta encara bastants diners, i una vegada l'hàgim tret, necessitarem les vostres suggerències, crítiques, i tot el que se us pugui ocórrer. Si trobes engrescador aquest projecte, participa ACTIVAMENT! Com es concreta aquesta participació?, molt senzill:

- Adquirint bons d'ajuda de 100 o 500 ptes., tants com bonament puguis, per acabar de muntar la ràdio.
- Fent-se soci de RÀDIO ACTIVITAT per menys de 20 drets cada mes.
- Tots els socis tindran dret a participar en la presa de decisions i en la vida de la ràdio.

BUTLLETA DE SOCI

Nom.....

Domicili.....

Localitat..... C.P..... Telèfon.....

Professió..... Edat.....

Quota..... (mínim 1.000 ptes. anuals)

Signatura

Per a fer-vos socis ingressau l'import de la quota al compte corrent n.º 828797/81 de «Sa Nostra», i després retallau i enviaueu aquesta Butlleta, juntament amb el resguard de l'ingrés a «Ràdio Activitat», Apartat de Correus 1582, 07080 Palma de Mallorca i rebreu la tarja de soci i més informació de la nostra/vostra ràdio.

Una experiència en el camp de l'educació sexual

Una tònica dels llibres de text que s'utilitzen a les nostres escoles és la de considerar únicament la sexualitat des del punt de vista biològic i àdhuc aquest aspecte és tractat encara molt superficialment.

Davant la necessitat d'integrar realment l'educació sexual a l'escola en tots els seus aspectes, el Servei de «Salut Escolar», dependent de l'Ajuntament de Palma, i prèviament a realitzar un programa d'Educació sexual per a les escoles públiques, ha realitzat un estudi per tal de conèixer quines són les opinions i actituds de pares, mestres i alumnes sobre l'educació sexual i la sexualitat.

L'estudi es va realitzar durant el curs 82-83 sobre la següent mostra de població de les escoles públiques de Ciutat, amb un índex de fiabilitat del 95 %:

	Població Total	Mostra
Pares:	19.642	592
Mestres:	800	204
Alumnes 5.è	2.468	335
Alumnes 8.è	1.672	235

Exposarem primer quins són els resultats més significatius d'aquest estudi i tractarem de donar a continuació unes línies generals d'actuació.

Resultats de l'estudi

- La quasi totalitat de pares i mestres, un 82'83 % i un 73'03 % respectivament, consideren important que durant la E.G.B. es faci Educació sexual i que aquesta ha d'esser una tasca compartida entre la família i l'escola.
- Un 84'12 % dels mestres consideren que els escolars tenen una informació insuficient o inadequada sobre sexualitat. Aquesta opinió queda confirmada pels resultats de l'estudi respecte del nivell de vocabulari dels alumnes, on s'observa un baix nivell de coneixements sobre el tema. Aquests semblen apresos del carrer, dels amics, més que no basats en uns coneixements científics.
- Un 50'79 % dels mestres preveuen que trobaran dificultats amb els pares a l'hora de dur a terme l'Educació sexual a l'escola. Un 22'22 % troben la major dificultat en una manca de preparació dels propis educadors.

La dificultat que expressen els mestres es contradiu amb l'actitud positiva dels pares que (com comentarem abans) en un 82'82 % consideren que l'Educació sexual ha d'esser compartida entre la família i l'escola.

- Tots els temes sobre sexualitat, segons l'opinió de la majoria de pares i mestres, s'haurien de tractar a un o altre moment de l'escolaritat obligatòria.
- Els pares en un 74'37 % mostren una bona disposició per explicar amb claredat als infants les preguntes relatives a la sexualitat. Davant aquesta bona disposició un 52 % dels infants mostren insatisfacció davant la resposta que els donen els adults.

Com ha d'esser l'Educació sexual

Aquestes dades suposen com hem vist una actitud positiva de pares i educadors respecte a la necessitat d'informar als escolars sobre sexualitat. És evident també que la manca de programacions i recursos a l'escola i el no saber, pares i mestres, com afrontar aquests temes fa que quasi sempre l'Educació sexual sigui un aspecte que es deixa al marge de la tasca educativa. En contrapartida, els infants reben de la publicitat, de pel·lícules, dels models socials imperants una imatge deformada i deformant de la sexualitat.

Però la necessitat evident d'oferir una informació objectiva i clara ha de suposar també unes actituds positives respecte al sexe i la sexualitat. Una actitud positiva suposa el tractament de la sexualitat com un aspecte bell de la persona, eximida de sentiments de culpa, de vergonyes, de tabús, de por. I això tant per al nin com per a la nina, tant per a l'home com per a la dona.

Si hem de crear actituds positives als infants respecte al sexe, els pares i educadors, necessàriament, han de fer manifestes aquestes actituds positives, ja que aquells, aprenen no sols per les coses que hom els diu, sinó també i sobretot per com se'ls diuen les dites coses.

Encara ara, les necessitats que es plantegen pares i educadors, es situen a la majoria de casos en «Com hem de respondre a cada pregunta», «quan i com hem de respondre a cada pregunta», «quan i com hem d'informar», «què hem de dir»... Aquests plantejaments suposen la concepció de l'Educació sexual com

una contínua carrera d'obstacles que amaguen en part la recerca de la resposta més apropiada per aconseguir que el nin no continuï demanant-nos més. Amaguen una actitud negativa davant el sexe i la sexualitat.

La informació s'ha de donar de forma objectiva amb un llenguatge senzill, clar i desapassionat que no vol dir manca de sensibilitat. Si considerem la sexualitat com quelcom positiu de la persona hem de tèmner més de no donar la suficient informació, que pensar que en donam massa. Els escolars han de conèixer tots els fets que a la seva vida es poden presentar, no només els fets que els pares o mestres desitjarien que se'ls presentassin.

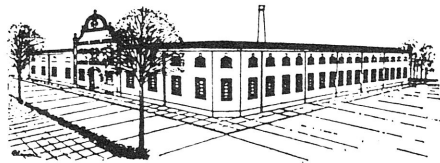
L'educació sexual no és només explicar al nin/a com es fa per tenir nins... «i ara fill meu, ja ho saps tot»... sinó que ha d'esser un tema per dialogar, debatre, confrontar, intercanviar, no per imposar o simplement explicar. El debat obert i lliure s'ha d'introduir com a pràctica educativa tant a la família com a l'escola.

Avançant per aquest camí del debat també poden sorgir, però, altres problemes: Què en feim dels temes controvertits, què en feim amb les qüestions que se suposa que tenen un contingut sexual però a la vegada ètic (avortament, relacions sexuals a l'adolescència, anticonceptius, etc.). Un plantejament en aquest sentit que em sembla positiu, és el que s'expressa, entre d'altres, als programes d'educació sexual a Suècia: els **valors controvertits**, quant a la valoració ètico-sexual, no es passen per alt. S'ha d'explicar, si no surten al mateix debat, que existeixen diferents concepcions sobre aquests aspectes concrets de la sexualitat, i això no amb la finalitat d'aconseguir que els escolars es quedin amb el criteri ètic d'un determinat adult, sinó amb el fi d'ajudar els joves que examinin la consistència dels seus propis valors i considerin els valors, distints o no, dels altres. Si alguns valors, com l'avortament i altres, són controvertits, n'hi ha que han d'esser valors comuns i s'han d'afavorir i potenciar entre els joves: «l'exigència de consideració amb els altres», «el dret a la integritat personal», «el refús de la moral distinta per a l'home i per a la dona», «el reconeixement de la funció de la sexualitat en tots els sers humans, superant prejudicis sobre l'amor homosexual i el lesbianisme», «la responsabilitat que suposen els propis actes on ningú té dret a considerar cap altra persona exclusivament com a mitjà per satisfer interessos i necessitats pròpies».

Una veritable educació sexual haurà, per tant, d'afavorir aquests valors, i recollir de forma positiva totes les necessitats, totes les demandes, tots els dubtes, sense passar per damunt de la realitat que viuen i viuran els joves.

El camí a seguir ha d'esser el de la informació objectiva i clara, el camí del debat crític i lliure. Sols així, donarem passes positives cap a una veritable integració de l'educació sexual, i de la sexualitat considerada com el que és: un aspecte enriquidor i comunicatiu de la persona.

Genoveva Marí i Torres
Pedagoga
(Salut Escolar. Ajuntament de Palma)

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

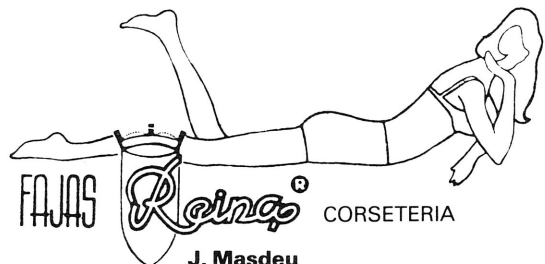
peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón

Telèfon 50 19 00

INCA

J. Masdeu

Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

al servei

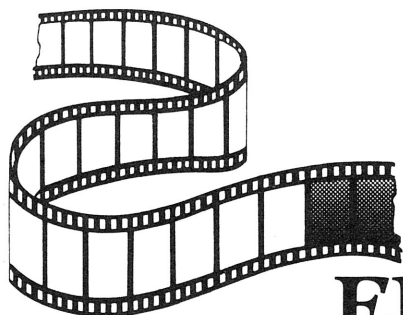
de la dona

jove i elegant

dona
corseteria

J. Masdeu

COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

El cinema introspectiu de Margarethe von Trotta

Margarethe von Trotta s'introduí en el món del cinema com actriu, amb directors com Fassbinder i Schlöndorff. Després d'escriure guions per aquest darrer (el seu home) a 1975 co-dirigí amb ell «El honor perdido de Katherine Blumm». Finalment dirigiria en solitari. De moment du ja quatre pel·lícules de les quals al nostre país just s'han estrenat les dues darreres. Ella mateixa ens explica l'argument de les dues primeres, «Das zweite erwachen der Christa Klages» (78) i «Schwestern oder die balance des Glücks» (79): «Passa un poc el mateix que amb les dues que s'han vist aquí. La primera està oberta sobre la societat. És la història d'una dona que fa un atracament a un banc, per salvar un jardí d'infància, fuig a través de tota Alemanya i va trobant tot tipus de persones, cada una de les quals representa una manera de viure. I hi ha una altra dona que ha estat ostatge durant l'atracament, una empleada del banc, molt estricta i severa, que persegueix pel seu compte l'altra, però perseguint-la va retrobant també la seva vida anterior i acaba comprenent l'acció d'aquella... La segona tracta d'un petit grup familiar. És una reflexió sobre persones que viuen juntes i que han desenvolupat els mateixos mecanismes com si estiguessin casats».

És curiós que tant amb «Las hermanas alemanas» (Die Bleierne Zeit) (81) com amb «Locura de mujer» (Heller Whan) (82) s'hagin produït equívocs sobre el vertader tema de la pel·lícula. Margarethe von Trotta ha dit —a propòsit de la primera— que «la violència neix de la voluntat de canviar situacions que no marxen». Doncs bé, s'ha entès la manifestació d'aquesta voluntat de canvi —sigui terrorisme, sigui feminisme— com el tema de les pel·lícules quan just són el punt de partida, les reaccions finals de les que ella analitza les causes, en una tasca d'introspecció. I a les causes d'aquestes reaccions —ens ho transmet a les dues pel·lícules—, hi troba factors interns i factors externs, públics i privats.

El terrorisme és un dels temes —l'altre és l'amenaça atòmica— que tal com diu Syberberg mai finançarien els partits (a la República Federal just es fa cinema amb la participació de la televisió on estan tots

representats). I així el funcionari que aprovà, en absència d'un superior, el projecte de «Las hermanas alemanas» fou acomiadat. (Després la pel·lícula aconseguiria el «Leone d'Oro» de Venècia d'aquell any). Però com diu la directora alemanya: «No és una història sobre el terrorisme, sinó sobre les seves rels individuals i, sobretot, generacionals. El vertader tema de la pel·lícula és el costum alemany d'oblidar, de rebutjar tot d'una el que provoca un conflicte, el que suscita dubtes, el que obliga a experimentar un sentiment de culpa». «Després de la guerra el nazisme, ara Stammheim». Efectivament, el 18 d'octubre de 1977, després de la negociació de les autoritats alemanyes de fer el canvi de l'industrial de passat nazi Sheleyer (segrestat per l'Exèrcit Roig alemany) per onze presos de la

Banda Baader-Meinhoff (Fracció de l'Exèrcit Roig) i dos palestins, i del posterior fracàs del segrest d'un avió de la Lufthansa (Línia Palma-Frankfurt), foren trobats a la superprotegida presó de Stannheim, els cadàvers d'Andreas Baader, Carl Raspre i Gudrun Esslin. Irmarg Moeller, en estat crític, fou salvada. La versió oficial fou: suïcidi, però aviat començaren les preguntes (sense obtenir respostes convincentes) i es feren manifestacions a diverses ciutats europees contra el que es qualificava d'«execucions nazis».

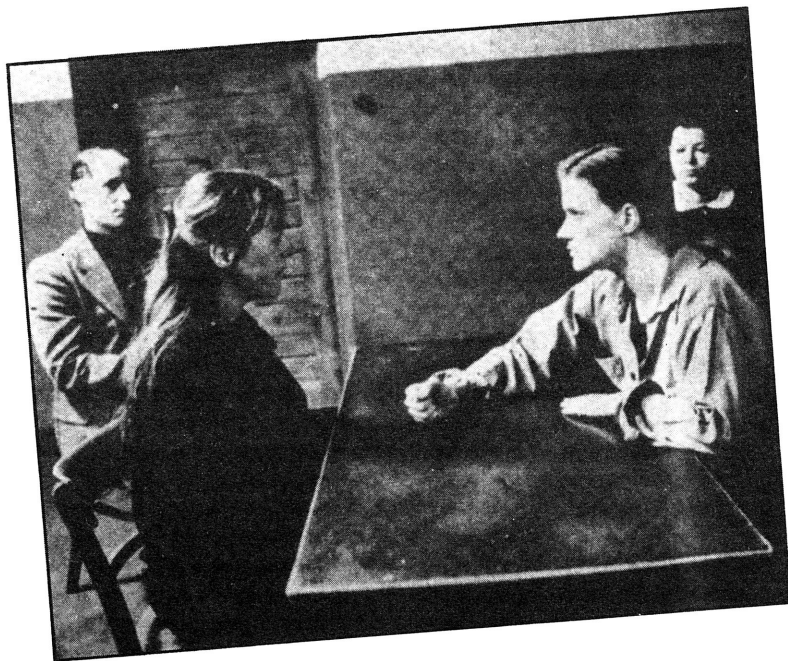
Mentre el pare de Gudrun Esslin manifestava la seva creença que la seva filla no s'havia suïcidat («Tenia por sempre d'esser liquidada»), en el seu enterrament, von Trotta coneixia la seva germana Christine: «Aquesta dona m'interessà i fascinà. M'ha emocionat, inspirat i desafiat».

El títol original de la pel·lícula, pres d'un poema de Hölderlin: «Els anys de plom» és significatiu. «Jo he viscut els anys cinquanta, de nina, com temps de plom. Temps trists i grisos que s'assemblen, en la meua opinió, als presents, després de la gran erupció del 68». És de notar la sensació d'opressió que es desprèn dels nombrosos plans en què els exteriors estan vistos des d'interiors.

Margarethe von Trotta ens parla de la generació que sorgí de les rebel·lions estudiantils i que com ella visqué l'adolescència durant la postguerra, i ens mostra, emprant un muntatge d'evocació, el paral·lelisme entre els dos temps.

Dues germanes. Julianne/Christine (Jutta Lampe) és una adolescent contestatària. A l'escena del ball, ballarà sola, demostrant que no necessita ningú per fer-ho. La seva rebel·lia trobarà finalment sortida en la tasca d'escriure a un diari feminista. Marianne/Gudrun (Barbara Sukova) és una adolescent submissa, la preferida del seu pare —un rígid pastor protestant—. Quan la seva contestació estalli tardanament —i potser per això— ho farà de forma violenta. El canvi se'ns mostra a la pel·lícula amb la visió d'un documental sobre el tercer món (amb clares reminiscències de «La Nuit et le Brouillard» d'Alain Resnais, sobre els camps de concentració nazi, que veren en l'adolescència) i després, ja com a companya de Baader —ha deixat home i fill— en el campament de refugiats de Beirut. Marianne, a un moment, intentarà que la seva germana s'unesci a la banda. Però els seus mètodes són distints. (És en aquestes relacions «íntimes i contradictòries» de les dues germanes —tan ben interpretades— on s'hi troba lo millor de la pel·lícula). Poc abans de la mort de Marianne, les seves postures s'estan acostant. A un pla, a la presó, veim el rostre de Julianne, al qual se li superposa el de Marianne, reflexat sobre el vidre divisor.

Després de la mort de la seva germana, quan tot-hom vol oblidar, Julianne es dedicarà a investigar el possible assassinat, i això la du a rompre amb el seu company que mai havia acceptat a Marianne: «No demana, exigeix». L'escena final s'obre a l'esperança: el fill de Marianne, reprès per Julianne després d'haver romput una foto de sa mare, li demanarà que li expliqui les seves motivacions.

Fotograma del film «Las hermanas alemanas»

Valenta i interessant pel·lícula immersa totalment dins l'assumpció del passat i la preocupació per la realitat social del moment que caracteritza al nou cinema alemany, nascut en la segona meitat dels seixanta amb l'ànim d'acabar amb la colonització del seu cinema pels americans («Som una generació sense pares, just tenim avis» ha dit Herzog). Una colonització que resultà més efectiva, durant un quart de segle precisament per la problemàtica que els resulta als alemanys del seu passat, la seva responsabilitat en el genocidi nazi.

«Locura de mujer» obeeix als mateixos postulats. Però bé si a «Las hermanas alemanas» l'història terrorista de Marianne era vist indirectament, des dels ulls de la seva germana, el que possibilitava una percepció encertada, a «Locura de mujer» la poca manya formal de Margarethe von Trotta ho ha dificultat més i així s'explica la irada reacció que provocà la seva presentació en el Festival de Berlín 83, ja que es rebé, equivocadament, encara que no injustament, com una mostra del més arcaic i agressiu feminisme.

En primer lloc ha contribuït el seu costum que les seves protagonistes siguin sempre dones. No pel protagonisme de les dones en si: «Molts d'homes han fet tota la seva vida films sobre homes i ningú els ha dit: "Per què no canvia i no fa finalment un film sobre una dona?"» apunta raonablement la directora. Ni tan sols perquè els seus personatges masculins siguin esquemàtics, que encara que no sigui l'ideal és comprensible. Com ella diu, Wenders fa el mateix amb els perso-

natges femenins. I això evidentment no impedeix que una dona el pugui considerar un dels directors actuals més interessants.

El problema rau en el fet que, a part d'això, que per si sol res significa, al llarg de tot el film es parla constantment de feminisme —a les classes d'Olga, a les conferències de les dues amigues— i que a més cometés la falla d'oblidar que el cinema és un mitjà concret i immediat i ens mostràs, per simbolitzar l'alliberació de Ruth, com assassina al seu home, maldaament ens hagués preparat per mostrar-nos l'altre pla de la realitat, els somnis en blanc i negre d'ella.

Encara que per sota hi bateguen les característiques que abans he apuntat. Als factors interns de la dualitat innata a la persona humana, de les dues forces contràries, la que s'aferra a la seguretat i la que cerca el desenvolupament («És el dualisme que tots portam dintre i també una projecció meva cap els meus dos extrems») s'uneix el factor extern de les seqüeles de l'anul·lació de la seva individualitat que ha sofert la dona.

A cada una de les protagonistes predomina una de les dues forces.

Ruth (Angela Winkler) té por a la individualitat, a la vida, el que es manifesta en el fet que no pinta mai quadres originals sinó còpies, i en el seu intent de suïcidi, del que la salva Olga quan la treu de la cova. Després també l'ajudarà a alliberar-se del seu home. (Com a mostra de la coherència de l'obra de Margarethe von Trotta basta recordar que Erich Fromm en el seu llibre «El miedo a la libertad» sostenia que una de les causes que va fer possible el nazisme fou precisament aquesta por a la individualitat que, a un moment determinat, dominà tot un poble).

Olga (Hanna Schygulla) és la dona alliberada i independent. A la festa quan li canta al seu amant: «Em voldràs encara demà?» pressent emperò el preu que té aquesta llibertat. A un moment tot se li crivellarà: l'amistat just és vàlida per un tros de camí, l'amor és fugaç, el fill té els seus propis problemes. Completament sola, a ella ningú l'ajudarà. (La soledat final d'aquest personatge emperò no aconseguí emocionar-

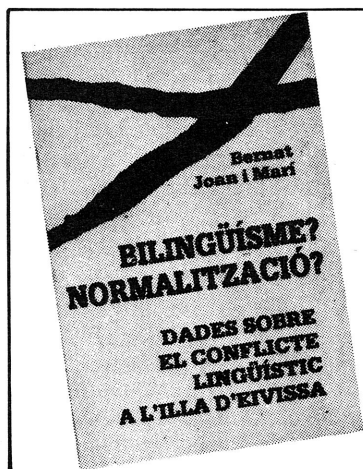
me com ho ha fet la d'altres personatges cinematogràfics femenins. Per exemple, la «tangibilitat» de la soledat del personatge interpretat per Jackeline Bisset a una pel·lícula pretesament menys seriosa: «Ricas y famosas», dirigida curiosament per un home, George Cukor, això sí, amb un gran domini del mitjà. O la que ens comunica amb gran sinceritat autobiogràfica Pilar Miró en el seu «Gary Cooper que estás en los cielos». I com no recordar també la de la protagonista de l'excel·lent i desolada «Les rendez-vous d'Anna» de la directora belga Chantal Akerman).

Els personatges masculins no s'alliberen que la directora els apliqui el predicament base. L'home de Ruth és quasi tan neuròtic com ella; la protegeix del món exterior en lloc d'ajudar-la a obrir-s'hi. Quan ella està a punt de fer una exposició ho impedeix: «El seu germà es va suïcidar per un èxit massa insignificant», al·lega. Si la seva dona s'alliberà, ell s'hauria d'abocar a la soledat, com Olga, com l'home d'aquesta, com el seu amant que l'abandona perquè, en cas de conflicte, la intimitat creativa sempre demana primacia sobre l'amor.

El cert és que tots, homes i dones, sabem de cada dia més «el que significa ser individu», sobretot en un món agressiu com el nostre (ara encara més amb la manca d'oportunitats que ha portat la crisi econòmica), i, com diu la directora alemanya, «ningú pot ajudar ningú».

Si bé Margarethe von Trotta posa missions decididament per al futur: «Estic d'acord amb Alexander Kluge que diu: "El que no es realitzà en el 45 havia d'estallar en el 68 i tornarà fins que no s'hagi realitzat"», a «Locura de mujer» ens ha demostrat que el seu cinema no. Quan el que crec que s'ha de demanar als cineastes és que contribueixin a una percepció més rica de la realitat, ella es limita a emprar el «sèptim art» com a mer vehicle d'idees. Esper que reaccionï amb un poc més de preocupació formal. Sinó la seva expressió serà no just pobra sinó també estèril, com en el cas de la seva darrera pel·lícula.

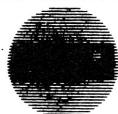
Antònia Vidal Alorda

BILINGÜISME? NORMALITZACIÓ?

Un llibre que ens interessa a tots els catalanoparlants Bernat Joan i Marí, a través d'una sèrie d'enquestes, ens planteja la crua realitat de la situació de la llengua catalana a l'Illa d'Eivissa

DISTRIBUÏT PER:

PALMA DISTRIBUCIONS S.A.

Colubí, 4, baixos, Ciutat de Mallorca, 07013. Tel. 28 94 21

L'ESGLÉSIA NOSTRA

La dona i el cristianisme

Déu ha creat l'home en dues formes històriques. Ha creat el ser humà en la forma d'home i de dona. «Déu creà l'home a la seva imatge i semblança; home i dona els va crear» (cfr. Gen. 1, 27).

La sexualitat no constitueix, solament, una dimensió biològica, invadeix tots els plecs existencials del ser humà. Tot el ser humà és home o és dona. Les característiques de la personalitat humana no estan distribuïdes de forma excloent en l'home o en la dona, sinó que totes les característiques humanes estan en les dues formes històriques del ser humà. Hi ha uns trets més remarcats en la feminitat: el misteri, la profunditat, la interioritat, el sentiment, la receptivitat, l'abnegació, la interiorització, el poder generador, la vitalitat humana... N'hi ha uns altres més remarcats en la virilitat: l'impuls, el poder suscitador, l'ordre, l'exteriorització, la llum, l'objectivitat, la raó... Cap home ni cap dona esgoten tots els trets propis de la seva forma històrica. Podríem dir, en certa manera, que tot home és home i és dona a la vegada i a l'enrevés. Aquests trets no estan fets mai del tot, sempre i en tot moment poden adquirir-se i desenvolupar-se.

Déu ha creat així la naturalesa humana. Per tant, el cristianisme no pot prescindir, ni ha prescindit mai, de les dues formes històriques de ser persona. Certament que el cristianisme ha participat també de les equivocacions culturals i dels costums que han fet que la dona quedàs en un segon pla respecte a l'home.

Déu ha creat l'home (enteneu home i dona) a la seva imatge. L'home és el reflex de Déu, el que, en certa manera i de forma molt limitada, resumeix els trets de Déu, l'infinít. Segons el grau d'hominització de cada persona fa més o manco visible i palpable Déu mateix.

Partint de la Sagrada Escripura veim com Déu no apareix, solament, sota el llenguatge masculí. També el femení és vehicle de la revelació de Déu. Déu i Crist estan personificats en la temàtica de la Saviesa (cfr. Prov. 8, 22-26). Altres vegades es compara Déu amb la mare que consola (cfr. Is. 66, 13), amb la mare incapaç d'oblidar-se del fill de les seves entranyes (Is. 49, 15). El mateix Jesús es compara amb la mare que vol reunir els seus fills sota la seva protecció (Lc. 13, 34). I al final de la història Déu tindrà un gest de mare

amorosa, eixugant les llàgrimes dels nostres ulls cansats de tant de plorar (Ap. 21, 4). Tots els elements de la tendresa, afalagament, aixopluc..., de Déu es presenten en la tradició en llenguatge femení.

Cap de les persones pot esgotar la imatge de Déu, cap de nosaltres el pot fer visible en tota la seva profunditat i amplitud, però certament entre tots els homes feim visibles els trets femenins de Déu, la seva profunditat, el seu misteri, l'entrega constant, la fidelitat, la receptivitat, la tendresa, i, també els trets més virils de Déu, el poder, l'impuls, l'ordre, l'objectivació, la raó. D'aquí que la creació no hauria estat completa si l'home no tengués dues formes històriques complementàries i diferents de realitzar la imatge de Déu, de representar i fer avinent la realitat divina.

Per altra banda, l'home no està mai fet del tot. El ser humà s'ha d'anar enriquint en els trets propis del seu sexe i enriquint més els trets més propis del sexe oposat.

La psicologia ens diu que l'home és home davant la dona i a l'enrevés. Això és veritat ja que un fa present a l'altre la pròpia realitat i també l'estimula al propi desenvolupament.

La dona es fa dona, es realitza, no quan exerceix la seva sexualitat i arriba a la maternitat física, sinó quan fa créixer els seus trets propis de la feminitat i quan adquireix i desenvolupa els trets de la virilitat que també hi són dins ella.

Aquest procés de realització, de feminització, el pot dur a terme de dues maneres: en la maternitat física i en la virginitat. Ambdues són dos processos de realització personal o processos de congelació de la persona. En la maternitat física, la presència del pare dels seus fills, la fa madurar i créixer en l'abnegació i l'entrega. En la virginitat, el seu cor centrat en Jesucrist (parl de la virginitat consagrada, però hi ha altres formes de virginitat, per motivacions positives i que impliquen algun tipus de projecció a favor dels altres) la fa sentir-se més dona, dona entregada, enamorada, abnegada, vivint la profunditat pròpia del seu ser..., així creix en la seva feminitat i la presència del seu Estimat catalitza el desenvolupament dels trets virils que la faran ser una dona forta i delicada, receptiva i suscitadora, expressiva i interioritzada, emprenedora i

profunda, impulsiva i abnegada, intuïtiva i raonadora, sensible i generosa. ¿Qui no té present la personalitat de Teresa d'Àvila, rodant el món, per a fundar els seus convents i a la vegada en la més alta contemplació? ¿Qui no admira Catalina Tomàs, una nina dèbil i camperola, cercant Convent per a fer-s'hi monja? I tantes i tantes dones que amb la seva decisió viril han duit a terme les vocacions més inèdites de tendresa, abnegació i caritat.

Aquesta maduració i personalització dins el matrimoni o dins la virginitat, explicada o sense explicar, ha estat estimada i valorada dins el cristianisme des del seu començament.

L'Església ha considerat la virginitat, les verges consagrades, com la part escollida del poble de Déu; l'ha comparada al martiri, a l'heroïcitat de donar la vida per tal que d'altres la tenguin en abundància (cfr. Jn. 10, 10).

Per altra banda l'Església pren la seva imatge més suggerent de la maternitat. L'Església, com la dona, engendra fills, els dona la vida, els agombola des del seu naixement fins a la mort, els acompanya i enco-ratja.

Déu revelat en l'home i en la dona és sempre una imatge molt magra, una sombra de la realitat. Només l'home Jesucrist, Fill de Déu per naturalesa, ha satisfet la revelació del Pare, ell és l'únic que pot dir qui m'ha vist a mi ha vist el Pare (cfr. Jn. 14, 9).

Maria, la Mare de Jesús, vivint la seva maternitat virginal ens ha fet visible i palpable el rostre matern de

Déu. (Sobre aquesta matèria vegeu L. Boff a diferents obres seves sobre Maria, Mare de Déu). La revelació de Déu als homes no hauria estat completa si una dona Mare-Verge no ens hagués fet avinent els trets materns de Déu, els trets femenins de Déu, de la manera més perfecta i total, no solament en les ombres i limitacions com ho feim tots els altres homes i dones.

La Sagrada Escripura, dins una cultura patriarcal i on la dona es quedava marginada, no té por ni escatima imatges de la feminitat de Déu.

Els cristians recollint la tradició no podíem tenir un menyspreu per a la dona i tampoc tenir-li compassió, sinó que en una de les dues formes de maduració: la virginitat o la maternitat, havíem de valorar la dona i la seva feminitat ja que la persona humana més pròxima a Jesús, el Fill de Déu, ha estat precisament una dona, i una dona Mare-Verge, exemple i model de tota dona i de tot home que vol viure l'Evangelí i model de l'Església, esposa de Jesucrist.

Cert, torn a repetir, que l'Església no viu fora de la història, es va fent dins la història i per tant participa de les seves equivocacions i del seus disbarats però la Sagrada Escripura, punt de referència dins l'Església, ens diu al primer capítol que la imatge de Déu és home i és dona i Déu creador i totpoderós és com una mare que acaricia els seus fills (Is. 66, 13). La tendresa d'aquesta imatge, Paraula de Déu, és el suport més segur de la valoració cristiana de la dona.

Margalida Moyà.

edicions

disseny gràfic

fotocomposició

publicitat impresa

**TALLER GRÀFIC
RAMON**

balmes, 39 tel. 25 44 32 palma de mallorca

**Llibreria
Ripoll**

Llibres per a bibliòfils.

Especialització en llibres antics.

Llibres moderns, especialment de Mallorca.

Assortiment ampli de làmines, reproduccions, gravats i xilografies.

Compram tota casta de llibres antics.

Sant Miquel, 12 - Apartat 338 - Tel. 22 13 55
Palma de Mallorca

Ofrena de la revista «Lluc»

en el

Centenari de la Coronació Pontifícia de la Mare de Déu

El passat dia 10 d'agost, l'Centenari de la Coronació pontifícia de la Mare de Déu de Lluc, a l'ofertori de la Missa commemorativa, presidida pel bisbe de Solsona, el mallorquí Mons. Miquel Moncadas, es va fer la presentació del n.º extraordinari 716 amb aquestes paraules:

En la recordança gojosa, centenària, d'un dels dies més lluminosos de la història religiosa del nostre poble, us feim presentalla, Santa Maria de Lluc, d'aquest número de la nostra revista que porta el nom de la vall sagrada, al bell mig de la nostra serra, on heu estat venerada des de l'alba del poble que som ara els mallorquins.

Aquest número extraordinari de la revista «LLUC» —fruit de la saba més autèntica de la nostra terra i del treball d'uns homes compromesos a fer pàtria— s'ajunta avui a l'ofrena eucarística per proclamar una altra vegada, en l'avinentesa justa del Centenari de la vostra Coronació pontifícia, que vós sou la Mare dels feels que aquí creuen, esperen i lluiten; que vós sou, amb la vostra faç agradosa i morena, el símbol que atreu els homes i dones que aquí tasten la mel i la fel de la vida de cada dia; que vós donàreu fa cent anys i donau encara el senyal per recobrar la identitat malmesa, la personalitat espoltrida, la llengua arraconada; que vós que portau el nom de Lluc sou l'empenta per conservar fe i llenguatge, per fer, esser i prendre consciència de poble; que vós, Verge coronada, sou la corona i ho sereu sempre per donar compliment als ideals més entranyables, espirituals i culturals d'aquest poble que sempre us ha retut homenatge.

Ens felicitem que la revista que duu el nom de l'indret, des d'on regnau, hagi mantingut i mantengui ara més que mai, en aquest any centenari, el caliu sagrat de la pàtria; que hagi refermat la simbiosi entre el Poble de Déu que aquí navega i el poble que formam tots els mallorquins que ens esforçam per esser sempre qui som, segons la crida que a tots ens va

fer i encara perdura el vostre poeta màxim.

«Lluc per Mallorca és encara el sant racó de la llar»: són les paraules, ben vives avui, gravades a la portada d'aquesta revista que açam vers aquests ulls vostres misericordiosos.

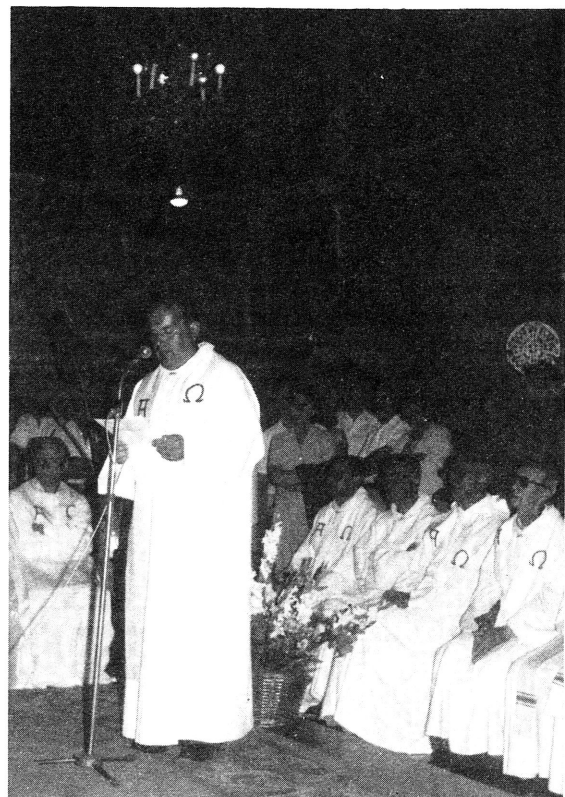
Fonament d'aquesta revista foren els cinc números del Quinari que, ara fa cent anys, enardiren els milers de pelegrins que, il·luminats per la lluna plena de l'estiu de 1884, pujaren a coronar, per mans del Pastor diocesà, delegat del Sant Pare, la vostra imatge. En les noccs d'argent d'aquesta coronació, el bisbe nostre que tant us estimà, Pere Joan Campins, promogué 25 números de «LLUCH» per enfortir la gran renovació espiritual de la nostra Església que s'havia imposat i que aquí tengué ressonàncies tan profundes. La revista «LLUC», fundada el 1921, celebrà amb goig el cinquantè i el setanta-cinquè aniversari de la vostra Coronació els anys 1934 i 1959. Nosaltres havíem de mantenir ben encesa la flama d'aquesta tradició. Vet aquí la nostra ofrena en l'ofertori d'aquesta Missa commemorativa de la Coronació centenària.

Des de les arrels ombrívols de la prehistòria fins a l'esclafit popular d'aquest ANY DE LLUC, encetat per la Diada d'antany; des de la història i les llegendes àuries de la vostra imatge i santuari, on reflen fa tants de segles els blavets amb melodia angelical fins a les tres corones poètiques que han cenyit de llorer flairós la vostra bruna imatge; des de l'amplària de la vostra maternitat espiritual sobre l'Església de Mallorca fins a les flors que embaumen la vall més estimada de tots els mallorquins —on sempre sereu vós la flor més preuada que escampa la bona olor del Crist—; des de tot això fins a l'esforç filial per fer-vos de la vostra revista una bella presentalla, s'ha congriat el plec d'homenatge que po-

sam ara als vostres peus. El «LLUC» extraordinari del primer Centenari de la Coronació vol ser recordança de tot el que Lluc és per Mallorca, vol ser guia de tots els qui aquí dalt vénen a veure-us i a contemplar l'esplèndida naturalesa de què, fa set segles, estau voltada.

En la vostra corona que no és sols or ni plata ni pedres precioses, sinó fe i amor de pàtria, esperança cap al futur i ardent pregària, vulgueu col·locar-hi també l'obra humil de les nostres mans d'escriptors enamorats de tot el que Lluc és i significa, de tot el que és i ha de ser Mallorca per a tots els qui aquí vivim, esperam i lluitam. Donau-nos fe i coratge per caminar endavant: vós que, com digué el vostre cantor filial, l'Amic del Fill que portau en braços, sou llum, claredat i alba.

Pere Llabrés

Presentació d'un llibre de Cort Reial mallorquí del segle XIV

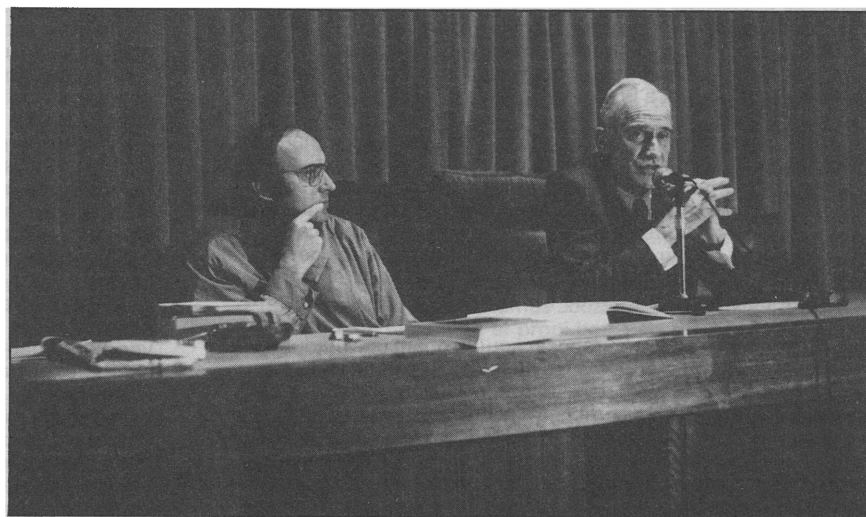
Amb l'assistència d'un públic atent, nombrós, i heterogeni, es va presentar el passat dia 18 de maig, a la sala d'actes de «la Caixa» de Palma, l'edició, en dos gruixats volums, de la tesi doctoral de Joan Miralles i Monserrat «Un llibre de Cort Reial mallorquí del segle XIV», obra que, quan fou llegida pel novembre del 1978, meresqué per unanimitat la qualificació de «cum laude» i el Premi Extraordinari de la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona i posteriorment encara el premi Gumersind Bisbal de la Fundació Salvador Vives Casajoana.

La presentació va córrer a càrrec d'Antoni Badia i Margarit, rector de la Universitat de Barcelona i catedràtic de gramàtica històrica catalana. El Dr. Badia, en la seva intervenció, va seguir la trajectòria investigadora del seu antic alumne, exemple clar, i digne d'imitació, de voluntat de servei i de fidelitat a la terra. A la vegada va ponderar enormement la importància del llibre, sobretot pel fet de reproduir textos no literaris que ens acosten, amb força seguretat, a la llengua parlada pels estrats pagesos de la societat catalana medieval i, en aquest cas concret, pels habitants d'una vila del pla de Mallorca, la vila de Montuïri, lloc de naixença de l'autor. I en el local de l'ajuntament d'aquesta vila es repetí dia 20 la presentació. Amb la sala plena de gent es posà en evidència la capacitat de convocatòria de Joan Miralles, que gaudeix de l'estrany privilegi d'esser «profeta» en la pròpia terra.

Només vull dir que ens sentim honorats pel fet de tenir aquestes dues personalitats aquí, entre nosaltres, per presentar aquest llibre de cort reial, basat en uns fets judicials que hi va haver durant tres anys del segle XIV.

Intervendran el doctor Badia i Margarit, rector de la Universitat de Barcelona i catedràtic de gramàtica històrica catalana, un dels millors coneixedors del català antic i que dirigí la tesi doctoral d'en Joan Miralles i Monserrat, que presentam avui.

D'en Joan ja no importa presentació, és montuïrer, i solament voldria dir que treballs com aquest són els que donen significat a una feina que s'ha fet durant anys a l'arxiu de Montuïri, que ha estat l'ordenació. Aquesta és la primera passa. A partir d'ara tots els investigadors trobaran una nova possibilitat de feina que voldriem que es traduís en treballs com aquests per a conèixer la història de Montuïri i la història de Mallorca. Gràcies.

El Dr. Badia en la seva intervenció en el local de «la Caixa». Foto C. Aguiló.

El «Llibre de Cort Reial» de l'arxiu de Montuïri és una autèntica joia documental. Joan Miralles hi ha estudiat la relació de trenta-tres causes criminals succeïdes entre el 1357 i el 1360. Intervengueren en la confecció del manuscrit un total de nou escrivans, ben individualitzats, i un dels quals identificat. Dos d'ells redactaren en llatí. La resta, que ho féu en català, palesa de forma extraordinària la unitat i la puresa del llenguatge medieval, extremament ric i orfe de barbarismes.

L'obra, erudita, confeccionada amb pulcritud, i ben il·lustrada, s'obri amb un pròleg que l'honora, original del Dr. Badia. Les entitats coeditoras, que cal felicitar, són l'Institut d'Estudis Baleàrics i l'Editorial Moll, que, amb aquesta publicació, assoleix els números 24 i 25 de la seva col·lecció «Els Treballs i els Dies».

Reproduïm a continuació els parlaments del Dr. Badia i Margarit i de Joan Miralles.

COSME AGUILÓ

PARLAMENT DEL DOCTOR BADIA

En primer lloc voldria dir que us felicito per la iniciativa d'aquest acte. Recordaré que un dels primers testimonis de la nostra llengua són les Homilies d'Organyà, un text venerable que conté un sermonari. Voldria recordar que a Organyà fa pocs anys es va construir un monument a aquestes Homilies. I jo, ara, venint cap aquí pensava que en certa manera Montuïri avui també fa un monument a un text que procedeix de l'arxiu municipal, i això també honra aquesta població.

Sabeu que aquest arxiu estava molt deteriorat, però ha pogut ésser ordenat, classificat i posat a disposició de qui vulgui estudiar les peculiaritats de la llengua antiga. Així, doncs, és un monument, un testimoni de la llengua antiga de Montuïri, que és també la llengua antiga catalana.

Com sabeu, la nostra llengua catalana és derivada del

PERE SAMPOL

llatí. Per això aquestes llengües s'anomenen romàniques o neo-llatines, ja que són resultat de la transformació del llatí correntment parlat per la gent de l'època de l'imperi i per les generacions successives, però no el llatí dels grans autors, dels erudits, sinó el llatí parlat als carrers, a les places, als mercats; i la gran dificultat és que aquesta llengua, que era parlada, no sabem exactament com era. Hi ha algunes maneres, sí, per a intentar de conèixer-la. Hi havia un gramàtic que deia: «No ho heu de dir així, això». «Ho heu de dir d'aquesta altra manera». «Què vol dir això?». Que es parlava amb incorreccions. Hi havia defectes i normalment el càstig pressuposa un fet incorrecte, la cosa mal feta. Si no hi ha cosa mal feta no hi ha càstig. Què vol dir tot això? Que la paraula s'havia anat transformant des del llatí i ja es deia d'una altra manera. Aquesta és una de les vies per a conèixer el llatí parlat.

Passen segles i les llengües romàniques es van constituint, però a l'hora d'escriure tothom que sap gramàtica només en sap de llatina. De manera que estudiar gramàtica és estudiar llatí.

I què passava aleshores? Que per exemple un senyor que volia fer testament se n'anava davant un notari i aquest a l'hora d'escriure, com que només havia estudiat llatí, escrivia en llatí. O sia que les llengües romàniques inicialment en els primers segles sofrien una veritable contradicció, cosa que és un tema molt grat a la socio-lingüística: la diferència entre llengua parlada i llengua escrita.

Així, per tant, tenim que als inicis de les llengües romàniques, hi ha una manera de parlar, amorfa, molt poc fixa, i només amb el temps es va fent la concreció de les diferents llengües romàniques. I és així que era difícil posar-se a escriure una llengua que els mateixos que sabien gramàtica no haurien sabut definir. A més, hi ha una altra cosa. Les coses han de madurar. Tots ho sabem, des dels fruits de la terra fins als fruits dels homes. I també ha de madurar la vida de les llengües.

I això és el que jo volia reposar aquí. Trobam una maduració quasi simultània en totes les llengües romàniques. Hi ha un moment que es produeix una mena d'emancipació respecte al llatí i la llengua comença a ser escrita, per a coses de poca transcendència, de poca importància, però de vegades també per a escriure textos literaris, com és ara, els romancers. Aquesta era la llengua literària. Però tots sabem que al costat de la llengua literària hi ha una llengua no literària, la llengua d'una comunicació que no té pretensió estètica, i aquesta llengua potser que sigui més llengua que la literària perquè va més directament i exclusivament al nus de la comunicació que és l'objecte d'ús de la llengua. D'aquí la importància de l'estudi de la llengua no literària. La llengua literària és la llengua per ella mateixa, afegint-hi una mena de revestiment que té la finalitat estètica de complaure, de divertir, d'alliçonar... però la llengua no literària és la llengua més nua, ella tota sola.

El text que avui presentam és un text no literari i ens serveix per a acostar-nos a la llengua parlada del segle XIV. Hi trobareu una sèrie de fragments que fan veure com era la llengua habitualment parlada. Tots parlem d'una manera, però a l'hora d'escriure escrivim d'una altra manera. La gran dificultat del segle XIV és de saber quina era la llengua amb què es donaven el bon dia els veïns o els que discutien i no estaven d'acord amb una feina. Gràcies a aquest text que presentam aquí tenim unes il·lustracions importantíssimes i nodríssimes de la llengua viva. Per tant, aquest llibre té molta importància de cara a la història d'aquesta població, de cara a la història de Mallorca, però també de cara a la història de la llengua catalana.

I de l'autor del llibre no en dic res perquè és persona prou coneguda en aquesta població. Us puc dir, amb tot, que va ser estudiant a la Universitat de Barcelona, que va ser estudiant, que després jo he continuat sempre en contacte amb ell. Les circumstàncies han fet que hagi estat present en els esdeveniments més importants de la seva vida, fins fa pocs mesos que va sortir catedràtic de la Universitat de Palma de Mallorca davant un tribunal on jo també hi era. O sia, que jo l'he pogut anar seguint i puc donar testimoni allà on sigui, i ho faig avui amb molt de gust, de donar testimoni de la seva laboriositat i del valor que té aquest llibre, del qual ell mateix ara us dirà les línies principals. Moltes gràcies.

PARLAMENT DE JOAN MIRALLES

Moltes gràcies a tots, al doctor Badia i també a tots els qui sou aquí, amigues, amics, coterranis de la meua terra, d'aquesta terra a la qual vull seguir essent fidel fins a la mort.

He de parlar d'una feina que he anat fent durant uns deu anys fins que la vaig presentar com a tesi doctoral l'any 1978. Però, primer de tot, diré què és un llibre de cort reial. Es tracta d'un llibre de cúria, de tribunal del batle, que aleshores tenia atribucions judicials. A més de ser batle pròpiament dit, era una espècie de jutge, en causes civils, però en causes criminals, qui administrava sentència era el veguer de fora, una espècie de jutge de la part forana que vivia a Sineu i que es desplaçava periòdicament a les viles per a dictar sentència de les causes contingudes en el llibre de cort, que havia estat preparat pel batle. De llibres de cort n'hi ha de dues classes principals: de causes civils i de causes criminals. Dels primers n'hi ha molts més, però els segons són més interessants des del punt de vista lingüístic, perquè reproduïen bastant bé la llengua viva. Hi ha allò que els sociolingüistes en diuen registres, que són els diversos tipus de llenguatge segons l'àmbit d'ús, i en aquest llibre en tenim concretament quatre. Primer, tenim el registre jurídic-cancelleresc, que és l'utilitzat per la gent de lleis, que sol ésser un tipus de llenguatge molt conservador, tradicional, estereotipat, a base de frases fetes, molt allunyat de la llengua parlada i sovint amb influència del llatí. Segon, tenim el registre epistolar-cancelleresc, és a dir, el registre de les cartes, ja més acostat a la llengua parlada, però encara amb fragments estereotipats. Tercer, el registre narratiu, utilitzat per a narrar els fets tal com s'esdeingueren, que intenta reproduir la llengua parlada, sense influència del llatí. Quart, el registre col·loquial, que intenta reproduir els diàlegs reals, vius, que tingueren els autors o testimonis del fet delictiu.

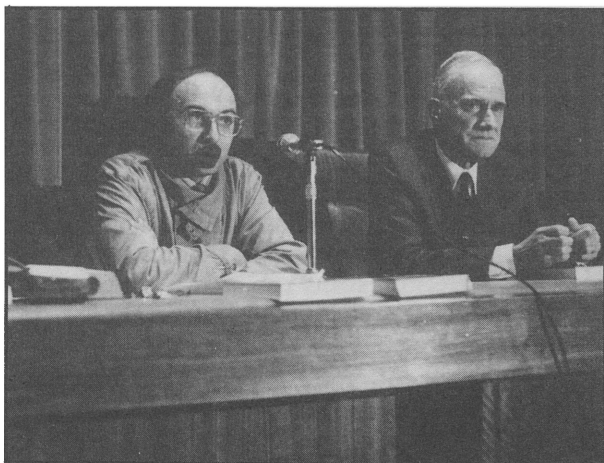
L'interès que té aquesta classe de llibres crec que és divers. Primer de tot perquè aquests llibres tenen una gran varietat temàtica. En aquest llibre hi ha tota classe de fets. Per exemple, hi ha un esclau que és processat per haver robat unes tresores; després, hi ha bregues diverses entre jueus i cristians per qüestió d'interessos econòmics —recordem que en aquest poble hi havia una comunitat jueva prou important—; després, hi ha una mossegada de cadella (cussa) a un vianant amb les corresponents qüestions entre el mossegat i l'amo de la cussa, etc.

En segon lloc, crec que és important l'existència d'una certa varietat de registres lingüístics de què parlava suara, mentre que en altres textos trobam un sol registre utilitzat.

També hi ha una altra raó important. La varietat d'escriuans que intervenen en aquest manuscrit. Sabem que hi ha set mans diferents que escriuen en català i dues que ho fan en llatí. N'hi ha un, d'escrivà, però, que sobresurt part damunt els altres, en Bernat Vert, que escriu les tres quartes parts del llibre. I això per què és interessant? Perquè cada escrivà té unes característiques especials. I així veim que n'hi ha que s'ajusten bastant bé al que devia ser l'ideal de la cancelleria, que era un tipus de llengua oficial que s'expandia pertot i que marcava la pauta. Per contra, hi ha escriuans més incultes, però més apropats a la llengua parlada, que són particularment interessants pel fet de reproduir més o menys bé la llengua viva del carrer i de les places d'aquest poble.

Una quarta raó és que l'original i la còpia d'aquest manuscrit són pràcticament idèntics. Què vol dir això? Senzillament, que quan el testimoni reportava el que havia vist el batle, l'escrivà anava prenent-ne nota en unes tauletes de cera i després es passava en net. Doncs bé, sembla que el mateix escrivà que escrivia aquesta primera versió en brut era el mateix que després, al cap de poc temps, ho reportaria en net al llibre de cort. Comparem això amb el que passa en l'obra d'escriptors com en Ramon Llull. No tenim originals d'aquest autor i ens podem regir només per còpies de persones que potser són molt posteriors, de vegades en segles, i entre Ramon Llull i el copista en qüestió pot haver-hi hagut mitja dotzena o més de filtres representats per copistes diversos.

Finalment, encara hi ha una altra raó molt important i és que aquest llibre està perfectament localitzat, en l'espai i en el temps. Sabem que és un llibre de cort del batle reial de Montuiri i que data dels anys 1357 al 1360, cosa que no podem determinar, per contra, en una immensa quantitat de casos de

textos, literaris i no literaris, perquè no sabem si el text és del segle XIV o de principis del XV o si prové de Catalunya o de València, etc.

Un altre fet particularment interessant és la riquesa lingüística que conté. Per exemple, en l'apartat de sinònims, tenim per al concepte de «barallar-se» les següents paraules: **haver contrast, constrastrar-se, haver noves, novajar-se, haver brega, fer brega, fer força, prendre's, prendre's de noves, contendre's, barallar-se.** O, per a dir «immediatament, tot seguit»: **mantinent, matinent, a mantinent, de continent, de present, en açò, sobre açò, tantost e de present, cellavores e tantost,** etc. Tenim també mots polisemàntics: **carrera**, per exemple, significa «carrer» i «camí», **casa** tant significa «casa» pròpiament dita com «cambra», accepció encara viva a Eivissa.

Més encara, en aquest llibre hi trobam unes 200 paraules documentades per primera vegada, paraules com **caragol, a grans cosses, a cós fet,** etc.

També hi ha moltes referències a noms de persona i a noms de lloc. En aquell temps hi havia tres comunitats pròpiament dites: la dels cristians, la dels jueus, i la dels esclaus. Pel que fa als cristians, es demostra una vegada més que eren d'origen català, concretament de l'àrea del dialecte oriental, és a dir, parlant aviat, de les actuals províncies de Barcelona, Girona i Tarragona. Per contra, n'hi ha pocs de Lleida. Això ho sabem perquè molts dels llinatges del llibre de cort remetien a localitats de Catalunya amb el mateix nom.

En general els jueus de Montuïri es dedicaven a fer de prestamistes. Vivien en el Carrer Major, possiblement en l'actual illeta que va de Can Ferrando a l'antic cafè de Sa Mata. Eren molt rics i de cultura bastant elevada. Conservaven els noms hebreus: **Maymó ben Jacob, Moixí ben Abrafim, Jacob ben Maymó, Magaluf ben Maymó,** etc. I els noms de les jueves eren també ben curiosos: **Butllara, Atzaaira** (o **Atzaura**), **Sina, Ana,** etc.

D'esclaus també n'hi havia bastants. Provenien de llocs ben diversos. N'hi havia de moros, de sards, de grecs, de negres fins i tot. Per exemple un d'aquests esclaus negres nomia **Sanxirell**, nom que no he arribat a saber què significa.

També hi havia malnoms, però potser no tants com ara. O almanco no sortien a la documentació. En realitat, com que abundaven molt els llinatges diferents i la població no era massa elevada no feia massa falta que sortissin consignats per escrit. Amb tot, n'hi ha qualcun de curiós. Per exemple, hi ha un jueu que li deien **Isaach Pocacarn**, segurament perquè anava prim de lloms. I un esclau nomia **Barbavaira**, segurament perquè tenia la barba de colors variats.

Els noms de pila més freqüents, en el cas dels cristians, eren **Pere**, o el diminutiu **Pericó**, i per a les dones, **Elicsèn i Catalina.**

De noms de lloc també en surten una partida. Per exemple, surten els noms d'alguns pobles de més a prop. Surt **Manresa**, que és el nom antic, medieval, de **Llorito**; surt **Castellitx**, que era la denominació del que després seria **Algaïda**, etc. També tenim una altra cosa interessant i és la construcció

ÇO D'EN, que arribà a transformar-se en **SON**, que és aquesta partícula tan mallorquina que precedeix els toponímics més antics i que significava simplement «lo d'en». És a dir, que quan trobam: **se n'anava a ço d'en Pere Burgues**, vol dir que **se n'anava a «lo d'en» Pere Burgues.** Això no significa, però, que tots aquests noms hagin subsistit. La majoria d'ells han desaparegut. Passa igual amb **CASA D'EN** que arribà a ser **CAN.**

I arribam a les conclusions. Són les següents:

1. De l'estudi d'aquest text arribam també a la conclusió que el català medieval és una llengua molt unificada. El català d'aquest manuscrit és pràcticament igual que el d'altres textos del mateix temps de la nostra àrea cultural, sigui de Catalunya o del País Valencià o de Catalunya Nord.

2. Hi ha diferències de registre molt marcades. Ja n'he parlat. Cada un d'aquests tipus de llenguatge serveix per a determinats àmbits d'ús.

3. També crida l'atenció la varietat d'escriptors que intervenen en aquest ms. Uns s'acosten a l'ideal estàndard de la cancelleria, però d'altres, no tan cultes, s'aproximen més a la llengua viva i per això són, precisament, més interessants des del punt de vista lingüístic.

4. Una altra qüestió és la dels dialectalismes. Fins a quin punt podem dir que en aquest text o en d'altres de coetanis hi trobam mallorquinismes. Crec que no hi ha dubte que hi ha algunes formes que es diferencien de qualque manera d'aquesta llengua oficial, estàndard de la cancelleria. En aquest sentit sí que hi ha dialectalismes, però no crec que en poguem dir mallorquinismes, perquè aquest mot implica que es tracti de formes o mots típicament mallorquins, i en realitat veuríem que en aquell mateix temps són formes o mots compartits per altres terres de parla catalana. És molt interessant diferenciar els dialectalismes actius dels passius. Els primers són els que neixen en el propi lloc, i els segons són els que vénen de fora. Bé, doncs, jo crec que els dialectalismes que trobam en aquest ms. són passius, no actius. Per exemple, la pronunciació de **beia** en lloc de **abella**, **Rosseió** en lloc de **Rosselló**; o fins i tot el cas de l'article **salat es** en lloc de **el**.

5. Una altra conclusió és la puresa, l'autonomia, la precisió de la llengua d'aquest manuscrit. No hi ha influència d'altre llengua sinó del llatí, i encara només en el registre juridicocancelleresc, de què ja he parlat abans. No hi ha cap castellanismes. Només la paraula **manto** podria ser-ho i això sí no es tracta d'un italianisme. Hi ha, per contra, algun mot d'influència de l'occità. Per exemple, **solaç** en **per solaç** «per broma», **vair** en el nom d'esclau **Barbavaire** «barba de color variat», i algun altre.

Aquestes conclusions de què he parlat no tenen com a punt de comparació la llengua actual, però si comparam la llengua del segle XIV amb la del segle XX observam que el mallorquí, com a variant dialectal, és essencialment conservador, sobretot si el comparam amb el català central, sobretot amb el barceloní. Per contra, si tenim en compte també el menorquí i l'eivissenc, veurem que com a norma general el mallorquí i el menorquí solen anar junts, amb solucions semblants, mentre que l'eivissenc és un dialecte que es manté més conservador, i això no solament en la qüestió lingüística sinó també en la cultura popular, en l'arquitectura, etc.

Vull acabar donant les gràcies una vegada més al doctor Badia a qui he molestat moltes i diverses vegades aquests darrers anys. També a l'editorial Moll i a l'Institut d'Estudis Baleàrics com a entitats editores, al Congrés de Cultura Catalana, que ha donat una ajuda a la publicació, a tota una sèrie de professors i alumnes, d'entre els quals destacaria el Sr. Moll, en Joan Veny, en Joan Solà, n'Amadeu Soberanes, a algunes fotògrafs i alumnes que m'han ajudat en la part gràfica i en la correcció de proves. També, òbviament, vull donar les gràcies més efusives als diversos ajuntaments que hi ha hagut des del 1967. En tots ells he trobat moltes facilitats per a la consulta d'aquest manuscrit, que a la fi haurà ocupat deu anys de la meua vida. I també, naturalment, don les gràcies més sinceres a tots els qui heu vingut. Esperem que ens poguem tornar a veure per coses agradables, com és aquesta, de presentar un text que crec que haurà marcat una etapa important en l'estudi de la nostra llengua i de la nostra cultura. Res més i moltes gràcies.

Cicle de Conferències

5-16 novembre 1984

Breu viatge al món de la matemàtica

Sempre s'ha dit, i és vere, que una Universitat és motor i propulsor a una ciutat i a un país d'un ampli moviment cultural. De fet, la nostra Universitat restaurada, aquests darrers anys, ha anat complint aquesta tasca i missió. Podem dir que, endemés de donar títols i obrir nous horitzons a la vida personal dels universitaris, la Universitat de Palma de Mallorca ha posat un moviment prou significatiu, ple d'esperances, per a promoure la cultura en tots els àmbits de la vida de Mallorca i de les altres illes.

L'Obra Cultural de «LA CAIXA» no podia esser estranya ni insensible a aquesta presència. Una prova de tot això és el cicle de conferències, el programa de les quals presentam, i que s'iniciaran el proper dia 5 de novembre.

Aquest dia, en el saló d'actes de «LA CAIXA» l'acte d'obertura serà presidit pel Rector de la nostra Universitat i pel Degà de la Facultat de Ciències de la Universitat de Palma.

El prestigi dels catedràtics en la matèria, les matemàtiques, són una vertadera garantia de l'altura acadèmica de les conferències.

Creim que aquestes exposicions al llarg de sis dies serviran perquè el nostre món intel·lectual es vegi potentat en un punt, que és cabdal, avui en dia, per al prestigi i per a l'avenç de les ciències i de la cultura.

«LA CAIXA» espera un acolliment ampli i fructífer a aquest cicle de conferències i que, sens dubte, contribuiran a l'altura de la nostra intel·lectualitat que rebrà reforç de les aportacions d'aquests catedràtics, entre d'altres, el Rector, Dr. Nadal Batle, de la nostra Universitat de Palma de Mallorca.

Presentació

L'Obra Cultural de la Caixa de Pensions ha organitzat a Palma de Mallorca el cicle de conferències que ara ens plau de presentar, anomenat «Breu viatge al món de la Matemàtica». En aquestes sessions s'intentarà oferir una visió àmplia i actual de diverses qüestions, tant del repertori propi de la Matemàtica com de les seves aplicacions i de la seva incidència en la societat i la cultura contemporànies. Al llarg del cicle, els aspectes més atractius del passat, del present i de l'esdevenidor de la Matemàtica seran exposats de manera entenedora i des d'una perspectiva de divulgació científica, amb la qual cosa l'Obra Cultural de la Caixa de Pensions executarà una de les missions que ha emprès amb més interès: establir un pont que connecti els estudiants, els professionals de l'ensenyament i els ciutadans amb la cultura científica.

Les conferències incloses al cicle aniran a càrrec d'una selecció d'experts en el tema, com és natural, però aniran adreçades, més que no als especialistes, a totes les persones posseïdores d'una formació científica elemental i interessades en un camp tan bàsic del coneixement com ho és la Matemàtica. El Cicle «Breu viatge al món de la Matemàtica» és una oportunitat excel·lent d'aproximació als fonaments de la cultura científica, que proposam i recomanam al públic de les Balears.

OBRA CULTURAL DE LA CAIXA DE PENSIONS

PROGRAMA

5 de novembre a les 19'30 h.

«BELLESA I MATEMÀTICA»

Dr. CLAUDI ALSINA, catedràtic de la Universitat Politècnica de Barcelona.

Emprant elements visuals s'analitzaran relacions entre la Matemàtica i la Pintura, Escultura, Arquitectura... etc., en el que fa referència als aspectes estètics, fent veure com la Matemàtica ha servit per a la creació de bellesa. Pot parlar-se també d'una bellesa de la Matemàtica?

7 de novembre a les 19'30 h.

«MODELS MATEMÀTICS: UNA AJUDA PER ENTENDRE EL MÓN»

Dr. CARLES PERELLÓ, catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Els models matemàtics són cada vegada més utilitzats per estudiar de forma racional processos de la física, la química, la biologia, l'economia, la meteorologia... Es donaran exemples senzills de com s'elaboren aquests models.

9 de novembre a les 19'30 h.

«LA MATEMÀTICA: CIÈNCIA I ART, TÈCNICA I CULTURA»

Dr. ENRIC TRILLAS, catedràtic de la Universitat Politècnica de Barcelona.

Es farà una anàlisi, amb components històriques, de com la creació en Matemàtiques té molt de ciència, però també té característiques d'un art o d'una tècnica, tot incidint en les conseqüències culturals que aquest procés comporta.

12 de novembre a les 19'30 h.

«ELS ORDINADORS COM A EINA EXPERIMENTAL EN LA MATEMÀTICA»

Dr. CARLES SIMÓ, catedràtic de la Universitat de Barcelona.

A més de la simulació dels models matemàtics de la tècnica i de les ciències experimentals i socials l'ordinador és, avui en dia, una eina d'experimentació en la Matemàtica. Els càlculs, moltes vegades, «no proven res» però donen informació sobre el comportament de sistemes complicats i suggereixen els teoremes a demostrar.

14 de novembre a les 19'30 h.

«CAP A ON VAN LES MATEMÀTIQUES?»

Dr. ALBERT DOU, catedràtic de la Universitat Complutense de Madrid.

Es farà una anàlisi de: què són les Matemàtiques i com s'han independitzat de la Física en els dos darrers segles; la seva creixent influència cultural, malgrat una certa crisi; s'analitzaran tendències actuals i en particular un nou atansament a la Física.

16 de novembre a les 19'30 h.

«UNA BREU ANOTACIÓ SOBRE LA HISTÒRIA I GÈNESI DE LES CIÈNCIES FORMALS DEL LENGUATGE ACTUAL: LÒGICA, MATEMÀTICA, LINGÜÍSTICA, DES D'EUCLIDES A GÖDEL»

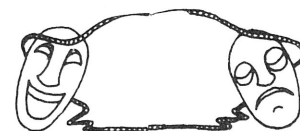
Dr. NADAL BATLE, Rector de la Universitat de Palma de Mallorca.

A continuació tindrà lloc una taula rodona amb la intervenció dels professors EDUARD BONET, JAUME CABRER, CARLES GARCIA i MIQUEL SERRA.

Sala d'Actes de «la Caixa»

Av. Alexandre Rosselló, 40-4t. Palma de Mallorca
Entrada gratuïta

El Pre-festival de Teatre Memorial Llorenç Moyà

Enguany l'Ajuntament de Ciutat, i com a complement del «Festival de Teatre», que sembla que ja ha arrelat ací, gràcies a Déu, va organitzar, també, un concurs «Pre-festival» dirigit a tots aquells grups d'aficionats de les nostres Illes que hi volguessin participar. Cada grup participant rebria una subvenció, per al muntatge, de cinquanta mil pessetes i els dos grups millor classificats, a judici d'un jurat nomenat pel mateix Ajuntament —exceptuats dos membres que eren nomenats pels mateixos grups participants— tindrien: el primer classificat un premi de tres-centes mil pessetes; i el segon un de dues-centes mil i, tots dos, el dret a actuar en el «Festival».

Van ser vint-i-un els grups que presentaren la seva, diem-ne candidatura, però com que només podien participar deu grups calgué que, el mateix jurat, en reunió prèvia, escollís, d'entre els vint-i-un grups, els deu participants. Aquesta selecció, en alguns casos, es va haver de fer per referències, vull dir que cap dels jurats tenia experiència en «tots» els grups i, per tal raó, els membres que coneixien un determinat grup informaven els altres membres. L'ideal, és clar, hauria estat que «tots» els membres del jurat coneguessin tots els grups... de totes maneres sembla que el jurat, si es va equivocar en la selecció, no es va equivocar massa.

En aquesta mateixa reunió prèvia un membre del jurat proposà que el «Pre-festival» portés el nom de «Memorial Llorenç Moyà», en record del poeta traspassat que, en els darrers anys de la seva vida, havia dedicat una especial atenció al teatre. Tots els membres del jurat van acceptar, immediatament, la proposta... però, i pel fet tots els programes i altre paperum ja era imprès, el nom de l'amic desaparegut va figurar només al cartell que hi havia a la porta de l'Auditorium i, encara, amb lletres petites perquè, com que el cartell era també ja pintat, no hi havia espai per a més. Llàstima i esperem que en futures edicions d'aquest «Pre-festival» les coses aniran millor i el nom de Llorenç Moyà serà recordat tal com, sens dubte, mereix.

Tots els grups, exceptuat un que ho va fer a la Plaça Major, presentaren els seus espectacles a la «Sala Mozart» que, cal dir-ho, es va omplir a cada representació... és clar que entre amics dels actors, familiars, membres d'altres grups, jurats i... l'entrada gratuïta quasi ho pot explicar, de totes maneres es va demostrar que hi ha força gent interessada en el fenomen teatral. I això és bo pel nostre teatre.

Naturalment hi va haver de tot. Coses reeixides i coses que no ho eren tant i la demostració que d'idees

tothom en té, però que no tothom sap dur-les a la pràctica. En general, però, sí que cal dir que el nivell va ser superior al que els membres del jurat esperaven. Així com també cal assenyalar —i també generalitzant— que de tots els factors que intervenen en una representació teatral, el més fluix era la intepretació. Tant l'escenografia —exceptuats un o dos casos— com la direcció, com la música, etc., foren, en general, superiors a la interpretació. No és tan fàcil parlar damunt un escenari, i d'això els nostres actors i actrius encara no se n'han adonat. No n'hi ha prou amb tenir afecció, cal saber dir i, per això, cal estudiar, sobretot, ortofonia i vocalització.

De totes maneres aquest «Pre-festival» va servir, almenys, per a poder-nos fer una idea més o menys vàlida, de com està el nostre teatre i, sobretot, ens va proporcionar dues sorpreses.

En primer lloc poguérem veure, com ja he assenyalat, que la qualitat dels muntatges fou superior a l'esperada i encara més si tenim en compte les estretors econòmiques dintre de les quals es mouen els nostres grups d'aficionats. Cal dir, també, que les obres presentades, basades en textos d'autor, tenien un text millor, però com que ja hem dit que als actors encara els manca molt per a «dir» bé, també resultaven menys reeixides. En canvi els muntatges fets pels mateixos grups —i això sempre generalitzant— tenien uns textos plagats de barbarismes, bruts... i és allò que es diu: un grup pot fer un text sempre i quan dintre el grup hi hagi un Shakespeare.

L'altra sorpresa va ser el descobriment d'un actor. Ningú de nosaltres no l'havia vist mai i, certament, és un home dotat pel teatre. No el conec, no sé ni el seu nom ni si s'ha preocupat d'estudiar l'art teatral, però és un home que «sap» dir, que es «sap» moure damunt les taules, que puntua amb precisió el text i que té un gest precís i segur.

És un home universitari, almenys el grup en el qual actuava ho és, no sé si el nom del grup és «Taula Rodona», no ho record exactament, però sí que record que aquest home, que en teatre i com intèrpret pot anar molt lluny, actuava en la peça titulada «El teatre obligatori», que va fer un «fotògraf» molt reeixit, que va dir el monòleg final potsar tal com un professional ho hauria fet i que tenia un entranyable accent valencià.

Encara que només fos per aquestes dues coses el «Pre-festival» —que en futur portarà l'afegit de «Memorial Llorenç Moyà»— ja hauria acomplert la seva finalitat.

JOSEP M.ª PALAU I CAMPS

El Premi Baldiri Rexach a les escoles i als mestres, a Palma

El premi a les escoles ha estat concedit conjuntament a les escoles «Es Rafal Vell» i «Verge de Montserrat»

El premi als mestres ha estat concedit a un grup de treball que es formà a la CENC i que treballa com a grup de català al ICE

QUÈ SÓN ELS PREMIS BALDIRI REXACH?

Amb les aportacions dels receptors de les Nades de la Fundació Jaume I són dotats els premis Baldiri Rexach, destinats a promoure i estimular l'escola en llengua catalana.

Els Premis Baldiri Rexach són convocats per la Delegació d'Ensenyament de Català (DEC) d'Omnium Cultural.

Amb els premis Baldiri Rexach, hom dóna continuïtat a la tradició dels concursos escolars creats fa més de cinquanta anys per la benemèrita Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana.

Els Premis Baldiri Rexach, l'àmbit dels quals és els Països Catalans, han estat l'any 1984, de tres classes:

Premis a les escoles

10 premis de 400.000 pessetes cadascun.

És premiada la qualitat global de la gestió escolar en l'aspecte concret de la catalanitat: lloc que ocupen la llengua i la cultura dels Països Catalans en la programació i en altres activitats formatives (revistes escolars, aula de teatre, excursions, biblioteca, etc.). Hom té en compte si les escoles es poden considerar plenament catalanes, mallorquines o valencianes o, si són en vies de catalanització, que l'estan realitzant a curt termini.

Premis a mestres

4 premis de 100.000 pessetes cadascun.

Són atorgats a treballs inèdits de PROGRAMACIÓ de cultura dels Països Catalans o per ensenyar en català qualsevol altra àrea concreta a Preescolar, EGB, Educació Especial, BUP, COU, FP i Escoles de Mestres.

Premis a alumnes

31 premis per valor de 40.000 pessetes cadascun.

Són atorgats a treballs normals de classe (no fets expressament per participar en els Premis), realitzats

Professors dels Col·legis premiats

en català i preferentment en equip, per alumnes d'EGB, Educació Especial, BUP, COU O FP.

Poden versar sobre qualsevol de les matèries o de les àrees dels cicles escolars citats, o bé ésser resultat d'activitats escolars que abastin diverses matèries o àrees: excursions, visites, festes, periòdics escolars murals, diaris de classe, col·leccions, manualitats, audiovisuals, etc.

QUI VA ESSER BALDIRI REXACH?

Mossèn Baldiri Rexach que va ésser rector durant 50 anys del 1730 al 1781 a la parròquia del Gironès (St. Martí d'Ollers), va ésser un pedagog que va exercir de mestre i del qual coneixem la seva obra capital: **Instruccions per l'ensenyança de minyons** (de

1749), degut a la qual Baldiri Rexach ocupa un lloc destacat dins la història de la cultura catalana. Amb aquest llibre ens llegà el seu pensament sobre l'educació d'infants i adolescents.

A través d'aquesta obra manifesta el seu apreciació cap al món rural, en uns moments en què eren molt menyspreats els pagesos i els seus fills.

També defensa el dret de les dones a rebre ensenyament, en un moment en què ningú el reconeixia.

Recomana que els mestres estimin els alumnes i la seva feina, que no s'enfadin amb ells, que actuïn com a pares i que els facin preguntes segons la seva capacitat.

Rexach es mostrava partidari de l'ensenyament per mitjà de grups reduïts d'educands i estava en contra dels mètodes basats en l'emulació.

Baldiri Rexach es mostrava partidari que l'educació havia de començar en la llengua materna, i no en llatí (com ho propugnaven més habitualment les altres escoles i tendències).

Així queda explicat que l'obra fos redactada en català.

El nom d'aquest gran pedagog és el que ha utilitzat la Fundació Jaume I, per atorgar cada any premis a escoles, mestres i alumnes de les contrades dels Països Catalans.

PREMI A UN GRUP DE MESTRES DE PALMA

Aquest any l'únic dels 4 premis que s'han atorgat a mestres ha correspost a un grup que el formaven els següents mestres:

Antoni Artigues, Ramon Bassa, Jaume Bonet, Miquel Cabot, Ramon Díaz, Joan Lladonet i Immaculada Pastor.

El títol del treball és el següent: Llengua Catalana. Cicle Inicial 2. Programació i material didàctic per a les Illes Balears.

Per explicar un poc com nasqué la idea de fer aquesta feina i en què consisteix pas a transcriure la introducció del treball que va esser presentat als Premis Baldiri Rexach:

«La Comissió per a l'ensenyament i normalització del Català (C.E.N.C., adherida a l'Obra Cultural Balear), formada bàsicament per professors d'EGB, se plantejà fa devers un any i mig la necessitat d'elaborar material didàctic adaptat a les necessitats i als interessos dels nins de les Illes Balears. Finalment, en el si de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Palma va quallar un Seminari Permanent de Català que de fa un any treballa en un objectiu concret: l'elaboració de material didàctic per a l'ensenyament de la llengua catalana al cicle inicial.

El nostre objectiu és fer un material per al Cicle Inicial 2 (i posteriorment per al Cicle Mitjà) que oferis qui una continuació a **Ansa per ansa** i que treballi en la seva mateixa línia: donar molta participació als al·lots i gran importància a la literatura oral (cançons, jocs, refranys, gloses, endevinalles...) i a la vida quotidiana, no només de la ciutat, sinó també del camp.

Així començarem a treballar les distintes unitats didàctiques amb l'esquema i els objectius que creguérem més adients.

Cada unitat, una vegada feta, és experimentada a cinc grups de cicle inicial 2, de Palma i de pobles, d'escola privada i pública, d'escola en català i d'escola en castellà:

- Escola pública de Campos (poble agrícola de devers 6.000 habitants al sud-est de Mallorca). Escola en català.

- Escola unitària pública de Deià (poble de muntanya de devers 400 habitants, pagesos i estrangers). Escola activa i mig en català.

- Mata de Jonc. Escola privada, en català, de Palma, que va elaborar **Ansa per ansa**.

- Escola pública Rafal Vell de Palma (és una barriada amb forta immigració: 80 % de castellanoparlants). Escola en català.

- Col·legi «Padre Manjón». Escola privada, en castellà, de Palma.

Després d'esser experimentades les unitats didàctiques sofriran tots els retocs necessaris tant de forma com de fons; també la programació de continguts d'ortografia, llenguatge i morfosintaxi és susceptible d'esser retocada. Posteriorment serà unificada la presentació de les unitats. També els dibuixos són simplement croquis per a l'experimentació, i igualment sofriran tots els canvis, ampliacions o escapçades que siguin convenients. Volem dir, amb això, que no presentem un material acabat, sinó un material viu, en plena fermentació i variació, amb tots els avantatges i inconvenients que això suposa».

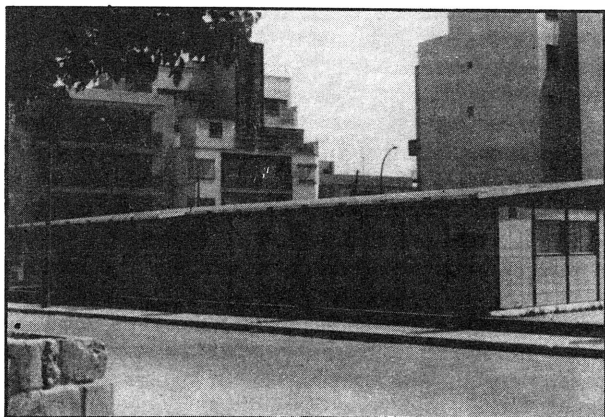
Aquest treball una vegada acabat i retocat constarà d'un llibre pels alumnes i d'una Guia Didàctica pels mestres. A cada unitat es treballen els següents aspectes:

- Preparació prèvia als temes.
- Expressió i comprensió orals (imatges, experiències viscudes, vocabulari, col·loqui, fonologia, embarbussaments, cançons, jocs, endevinalles, recitacions, refranys, rondalles, altres narracions...).
- Expressió escrita (ortografia, llenguatge, morfosintaxi...).
- Lectura i comprensió escrita (lectures elaborades pels nins i lectures interpretatives).
- Creació i expressió literàries (auques, cal·ligrames, textos lliures, llibrets d'històries...).
- Altres activitats (correspondència escolar...).
- Avaluació

Aquest és el treball que ha merescut l'atenció i el premi del jurat que aquest any donava els Premis Baldiri Rexach.

PREMI A LES ESCOLES «ES RAFAL VELL» I «VERGE DE MONTSERRAT»

També les escoles Es Rafal Vell i Verge de Montserrat han obtingut un dels 10 premis destinats a les escoles de 400.000 pessetes. Per poder guanyar aquest premi no vàrem haver de fer res més que explicar el «currículum» de la nostra escola, és a dir, com havíem introduït l'ensenyament del català, a quin nivell ens trobàvem ara, quins llibres utilitzàvem, quin material, quina era la nostra planificació cara al futur, etc.

Escola des Rafal Vell

Passaré ara a explicar una mica el procés diacrònic d'aquestes dues escoles, especialment de «Es Rafal Vell» que tenint els nins més petits, és allà on majoritàriament hi ha el procés de catalanització en marxa.

La primera cosa que podem dir que va succeir és que allà es varen anar juntant uns quants mestres amb moltes ganes de fer feina per poder arribar a una escola mallorquina, observant que amb les eines que ens donava el decret, molt bona voluntat i la millor de les disposicions dels mestres, no s'avançava en absolut en el sentit de que els alumnes de l'escola, especialment els castellanoparlants usassin el català. Es va demanar permís (així ho indica el nostre decret de bulingüisme) per fer l'àrea d'experiències (Socials i Naturals) en català a l'escola Es Rafal Vell, que en aquells moments tenia Preescolar, Cicle Inicial i Cicle Mitjà 1. Concedit el permís es va començar aquesta tasca el curs 1982-83. Durant aquest curs també a l'escola Verge de Montserrat hi varen arribar mestres disposats a seguir la línia que suposava anar cap a una escola mallorquina en català i el primer que es va fer, va ésser donar més hores de català, igual que les de castellà i que la llengua de relació dels mestres amb els alumnes fos el català.

Vist el bon resultat que donava aquesta feina, ja que a l'escola Es Rafal Vell, ja s'havien anat fent coses experimentalment els cursos anteriors en aquest aspecte, els claustrs d'ambdues escoles vàrem decidir demanar permís perquè el curs 1983-84 poguéssim començar tot l'ensenyament en català, exceptuant l'àrea de castellà, i això acompanyat de tota la documentació exigida, i així s'ha fet. Aquest curs que acabam de passar la nostra escola ha començat a convertir-se en escola mallorquina i segons el pla establert d'aquí vuit anys ho serà completament.

Podríem resumir dient que l'any que ve l'ensenyament a les nostres escoles quedarà de la manera següent:

Ensenyament en català: Preescolar i Cicle Inicial 1.

Ensenyament del català i de les experiències en català:
Cicle Inicial 2 i Cicle Mitjà 1, 2 i 3.

Ensenyament del català i Ciències Socials en català:
6.è Curs.

Ensenyament del català i de les Ciències Socials referides a les Balears: 7.è i 8.è Cursos.

Tot aquest programa anirà avançant un curs cada any; només hem d'explicar que a tots els cursos es farà ensenyament del castellà.

Les nostres escoles que tenen un bon tant per cent d'alumnes castellanoparlants es varen plantejar els següents objectius i així consten a la Documentació presentada a la Comissió Mixta:

a) Arrelament de tots els nins mallorquins, i mallorquins són tant els nins els pares dels quals parlen en mallorquí com els nins els pares dels quals parlen en castellà o qualsevol altra llengua.

b) L'adquisició del mateix grau de domini del català i del castellà per part de tots els nins quan acabin els vuit cursos de l'E.G.B.

c) L'eliminació de la possibilitat que es formin a Mallorca dues comunitats lingüístiques i culturals diferents amb tota la problemàtica que això implicaria un cop establerta.

Amb aquests objectius per endavant i amb tot un procés educatiu que els segueix anam fent feina i estam bastant contents dels resultats que hem tengut fins ara i a més som molt optimistes cara al futur.

Aquí vull transcriure un paràgraf de l'Editorial de la Revista Torrent n.º 6 de Juny de 1984, revista d'ambdues escoles:

«Tots els que estam implicats en la nostra escola (alumnes, pares, mestres i barri) ens hem de sentir ben contents i satisfets d'aquest esdeveniment (transformació en escola mallorquina). En primer lloc perquè el nom de Rafal Vell s'afegeix al ja considerable grup d'escoles públiques i privades que han fet i van fet l'opció d'escola mallorquina.

En segon lloc perquè dins Palma som de les escoles públiques capdavanteres en aquest ensenyament, i si el nom de Rafal Vell ja és conegut dins l'àmbit de l'ensenyament i la cultura, no ens pot deixar menys d'alegrar que sigui precisament per aquest motiu que la Història el reconeixerà».

Totes les breus explicacions anteriors no poden donar una idea clara de la feina que s'està duent a terme, ni del professorat que treballa dins aquesta realitat, ni dels alumnes (de la llengua que parlen, de les dificultats individuals de cadascun, etc.), ni dels edificis (prefabricats i en molt males condicions, aspergits a quatre llocs diferents, etc.), ni dels recursos bastant escassos per cert. L'explicació de tots aquests aspectes requeriria taules estadístiques i un treball molt més exhaustiu del que ens hem proposat.

Tan sols volem donar testimoni que aquesta tasca pedagògica començada i seguida per un grup de mestres que tenen clara l'opció de mallorquinitat ha estat reconeguda i premiada pel jurat dels Premis Baldiri Rexach.

Els professors de les dues escoles s'ofereixen per ampliar les explicacions a totes les persones que estiguin interessades a fer escola per a Mallorca i de Mallorca i que l'any que ve siguin altres escoles mallorquines les que aconseguixin aquest preciat premi.

Homenatge a Miquel Fullana Llompart

per Catalina Janer

Pel que afecta als professionals de l'art de construir edificis, el novembre de l'any 1974 sortia a la llum pública l'obra de Miquel Fullana Llompart **Diccionari de l'Art i dels Oficis de la Construcció**, publicada a Mallorca per l'Editorial Moll.

Aquest llibre era una obra única en el seu gènere, i la primera d'aquesta matèria i de tanta extensió publicada en català. És indubtable el gran servei que ha presat a totes aquelles persones interessades a informar-se sobre treballs, materials i eines referents a la construcció d'edificis. Perquè, a més d'oferir-nos claredat i un rigorós detall en les definicions dels mots, l'autor volgué vitalitzar el text amb més de sis-centes il·lustracions originals, les quals donen un valor pràctic com a orientadores de certes operacions tècniques.

És sobretot important el moment en què aparegué el llibre: es vivia una situació en la qual el lèxic de la construcció, com el de tots els rams tècnics, es veia invadit per paraules estranyes a la nostra llengua, fruit de la influència de la propaganda, sempre en castejà, que les classes comercials feien dels seus productes, i quan els mateixos manobres afluien massivament a la construcció des d'altres rams i fins i tot d'altres terres, posant en perill, d'aquesta manera, la supervivència del nostre lèxic genuí.

L'obra fou publicada un any abans de la convocatòria del Congrés de Cultura Catalana, i constituïa una mostra vàlida en la campanya que féu el dit Congrés —dins el període 1976-1977—, per a l'ús oficial de la nostra llengua: «El català, llengua de la ciència i de la tècnica».

Exhaurida la segona edició del Diccionari, el Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Mallorca, a finals de l'any 1983 va decidir de retre un homenatge al seu autor, promovent així la tercera edició del llibre, que acabà d'estampar-se el mes de maig d'enguany.

L'acte tingué lloc dia divuit de juny, a les vuit del capvespre, al Saló d'Actes del Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Mallorca.

Formaren la taula presidencial, acompanyant Miquel Fullana: el President de l'Entitat, Sr. Josep M.ª Caldentey i Roca; el President del Consell Superior d'Aparelladors de Catalunya, Sr. Josep Mas i Sala; el Degà del Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Balears, Sr. Rafael Vidal i Roca; el vocal de cultura del Col·legi d'Aparelladors de Mallorca, Sr. Joan Lluís Gamundí; el Dr. Joan Miralles i Monserrat, catedràtic de llengua catalana; el Sr. Josep Palau i Camps, vice-president de l'Obra Cultural Balear; i el Sr. Josep M.ª Llompart, president de l'Associació d'Escriptors en llengua catalana.

Es reberen les adhesions de: el Sr. Francesc de Borja Moll, qui adreçà a Miquel Fullana la següent carta:

«Estimat amic:

Vos havia dit que tenia el propòsit d'assistir a la festa que avui vos dediquen per celebrar la nova edició augmentada del vostre **Diccionari de l'Art i dels Oficis de la Construcció**. Prou que m'hauria agradat assistir-hi, però les coses s'han girat de manera que no puc esser present a un acte tan simpàtic i a un homenatge tan merescut. Aquests dies darrers la meua salut ha sofert una baixada ben notòria, que fa impossible la meua presència a la vostra festa. Teniu-me per present en esperit, perquè realment hi estaré, i pensaré en vós, i participaré de lluny en les lloances i els aplaudiments que bons amics vos dedicaran.

He repassat la darrera edició del vostre Diccionari, i m'he confirmat en l'opinió que ja tenia no sols del vostre domini de les arts de la Construcció sinó també de l'exquisida habilitat amb què manejava la ploma en els dibuixos, com a especialista que sou en l'art del dibuix aplicat a la tècnica constructiva.

Repetesc la meua més cordial enhorabona i us desig vida i delit per a veure noves edicions triomfals de la vostra obra.

Francesc de Borja Moll»

Sebastià Serra Busquets, el qual s'adherí amb el present telegrama:

«Motius de feina parlamentària impossibiliten assistir avui merescut home-

natge. Salutacions Sebastià Serra Busquets, Secretari General Partit Socialista de Mallorca.»

i Nicolau Llaneras Manresa, Tinent de Batlle de Cultura de l'Ajuntament de Palma, qui ho féu amb aquestes paraules:

«Al Sr. President del Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Mallorca.

Pregant-li disculpi que, per coincidència amb altres actes culturals organitzats per aquest Ajuntament, no podrà assistir a l'acte d'homenatge a Miquel Fullana i Llompart, al qual prec li faci arribar la seva adhesió, agraint-li la remissió de l'exemplar del Diccionari».

Obri l'acte el President de l'Entitat Sr. Josep M.ª Caldentey, qui donà la paraula al Vocal de Cultura del Col·legi Sr. Joan Lluís Gamundí, el qual manifestà el següent:

*«Hi ha homes que en l'àmbit de la seva activitat professional i a través d'una actuació competent, eficaç i, en certa manera, singular, assoleixen un lloc d'honor a l'escalafó del prestigi entre els seus companys i afins d'un sector de treball. Aquest és el cas de Miquel Fullana i Llompart qui, en l'àrea de la Construcció, ha aportat una valuosa activitat professional, i a més ha fet extensiva la seva curiositat i dedicació a certs aspectes, els quals, encara que generalment no se'ls faci gran cas, tenen un autèntic interès i transcendència. Així sorprengué admirablement amb la publicació del seu **Diccionari de l'Art i dels Oficis de la Construcció**. Obra aquesta que el fa creditor de la nostra gratitud, ja que, en una època en la qual la nostra llengua ha sofert i sofreix encara constants pressions, i d'una manera especial en el nostre sector per la desmesurada immigració en massa de persones de parla castellana, resulta aquest llibre de gran interès com a instrument de conservació i defensa d'un lèxic autòcton que, en essència, s'integra a aquesta expressió cultural que representa l'arquitectura peculiar d'un país.*

Com a expressió d'aquesta gratitud, el Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Mallorca va prendre l'acord de retre un just homenatge a Miquel Fullana i Llompart, promovent la reedició del seu Diccionari. I hem tingut la satisfacció de veure com la iniciativa

**Una cultura en marxa
per a tot un poble.**

Demaneu informació

**XARXA
CULTURAL**

Carrer Ample, 35 (Palau Mornau)
Telèfon 315 10 11 - Barcelona-2

Taula presidencial de l'acte d'homenatge (18 juny 1984)

del nostre Col·legi era acollida amb simpatia per altres Col·legis i Corporacions, havent-se adherit a l'homenatge els col·legis del «Consejo Superior de Colegios de Aparejadores y Técnicos de España», el «Consell Superior d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Catalunya», els Col·legis Oficials d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de: Alacant, Barcelona, Castelló de la Plana, Eivissa, Girona, Lleida, Menorca, Tarragona, Tortosa i València, i el «Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Balears».

A continuació el president cedí la paraula al Sr. Josep Mas i Sala, President del Consell Superior d'Aparelladors de Catalunya. Aquest fou el seu parlament:

«És irresistible dir dues paraules en aquest acte emocionant per dir-vos, Sr. Fullana, que aquest treball és un treball que nosaltres utilitzem cada dia. No és, per tant, un treball per a tenir-lo a la biblioteca i utilitzar-lo només alguna vegada, sinó que és una eina de treball constant per als professionals. I en aquest sentit, crec que això té més valor que una obra arqueològica, perquè és, com deia abans, una eina de treball.

Haig de dir que heu fet un gran servei en aquest procés de reconstrucció del nostre país, de retrobament amb la nostra cultura i amb la nostra llengua, i en aquest sentit us hem de donar les gràcies.

Jo aprofito per dir en nom, ja ho he dit abans al president Caldentey, de tots els professionals aparelladors, que aquest acte significa això també, significa la voluntat d'aquest col·lectiu de reconèixer aquesta tasca i sumar-se a aquest procés del nostre país, de reconstrucció del nostre patrimoni lingüístic i cultural.

Per tant jo us haig de dir, en nom dels professionals que estem utilitzant aquesta eina cada dia, moltíssimes gràcies i que Déu us doni

molts anys de vida perquè pugueu seguir fent moltes d'aquestes aportacions.

Moltes gràcies».

La següent intervenció fou la del Dr. Joan Miralles i Monserrat, catedràtic de llengua catalana de la Universitat de Palma, qui digué:

«Senyores, senyors, amics:

Fa ja una vuitantena d'anys, un arquitecte mallorquí, el Sr. Guillem Reynés, intervenia en el famós Congrés Internacional de la Llengua Catalana amb unes paraules que ara, molts d'anys després, han recuperat el seu primitiu sentit d'una manera especialment diàfana.

Deia aquest personatge, enmig d'una immensa gernació de congressistes, més bons patriotes que fins lingüistes, abrandats pel foc engrescador emanat del canonge A. M. Alcover: «Però cal confessar que hi ha molt per fer encara, i una de les coses que amb més interès desitgen tots aquells qui per la seva professió, necessitats o aficions han d'intervenir en coses de construcció i per lo tant amb els oficis auxiliars, és que se constitueixi amb tota la seva plenitud el llenguatge tècnic vertaderament català. Fugim amb repugnància de paraules que són clarament preses d'altres idiomes, i moltes de vegades ens veim obligats a inventar mots, o a usar-ne d'altres que vénen a significar idees aproximades a les que volem expressar, però que no tenen aquella precisió que és necessària quan se tracta d'anomenar concretament una cosa que podríem donar a entendre tot d'una usant una paraula forastera.

Les causes tots les sabem: el descuit que hi ha hagut durant molt de temps en tot lo que al nostre idioma es refereix, la necessitat d'estudiar en llibres escrits amb idiomes que no són el nostre, l'ús de materials i procediments constructius apresos a fora casa, l'oblit de tradi-

cions antigues que ha fet que es perdi el nom de les coses que ja no es fan, el desig de molts d'obrers de demostrar que són persones fines si usen paraules no catalanes, etc. etc.».

L'autor es demana com posar remei a aquest estat de coses i afirma: «Però no basta conseguir deturar la invasió; és precis recuperar lo perdut. Per aconseguir-ho cal fer un estudi seriós, començant per la recopilació del llenguatge vivent. La veritat és que no estam tan malament com sembla a primera vista. Corre per ciutats, viles i llogarets, en boca dels menestrals, un tresor que hauríem de recollir amorosament; jo conec a Mallorca qui s'hi afanya, amb aquesta tasca, i en du moltes de paraules recollides, però Catalunya és gran, i la gran varietat de paraules i accepcions que es troben allà fa sospitar lo que es podria trobar per altres bandes, i avui que l'excursionisme ha pres tant d'increment entre les persones aficionades a l'arquitectura, quin bé tan gran farien els excursionistes prenent-se la petita molestia d'indagar el llenguatge tècnic de les comarques visitades! És tasca humil, però d'una gran utilitat. Allà a on menys se sospitava, s'hi troben paraules que tal vegada pensàvem que no les tenia la nostra llengua.

També ens trobam moltes vegades el voler ressuscitar estructures abandonades en què no sabem el nom amb què els nostros antepassats designaven certs elements que los eren molt familiars. Per aquest cas particular, se necessita l'auxili d'aquelles persones aficionades a cercar i estudiar els documents antics. Dins els arxius d'esglésies, castells i cases antigues, en les relacions de comptes i jornsals d'antigues fàbriques, forçosament s'hi han de trobar paraules que donaran molta llum per aquest cas. Ja sé que n'hi ha que en sap molt d'aquestes paraules, i a ells demanam ajuda: tenen un medi senzillíssim perquè aquestes paraules arribin a coneixement de qui les desitgi saber: fer papeletes per al Diccionari que està preparant l'il·lustre iniciador d'aquest Congrés.

Hi ha, finalment, moltes paraules que corresponen a coses modernes, procediments i estructures, materials i elements constructius que tenen noms poc catalans, perquè són de coses que mos són vengudes de fora. No seria una gran cosa que aquelles persones qui pels seus estudis podrien fer-ho, les donassen una desinència apropiada pel nostre idioma, prenent la rel de la paraula forastera o de qualche paraula catalana relacionada amb la seva etimologia? Ho deix a la vostra consideració...».

I aquestes paraules, certament, no hauran estat balderes, perquè hi ha qui ha agafat la torxa, i amb paciència, saviesa, precisió i gust per l'idioma, ha aconseguit dur a terme, i de quina manera, una de les obres més fonamentals per al coneixement del nostre lèxic especialitzat d'aquests darrers anys. Aquest senyor no és altre que Miquel Fullana, aquest vellet jove-níssim de qui, per força, però també amb molt de gust, hauré de contar algunes coses de la seva vida i obra; però abans de més raons permeteu-me que us expliqui quan i com el vaig conèixer, perquè aquestes anècdotes crec que il·luminen algunes facetes del seu geni, del seu tarannà.

Em sembla, si no vaig errat, que vaig conèixer el senyor Fullana en ocasió del Congrés de Cultura Catalana, en el curs de l'eixida lúdico-patriòtica del **Viatge fantàstic** de la ruta de les rondalles. Qui us dirigeix la paraula feia d'**speaker** d'un dels autobusos. Conversàrem

plegats. M'hauria agradat que exposés als meus autobusaires els seus coneixements sobre arquitectura popular rural que anàvem veient, però declinà la invitació per una altra ocasió més propícia, car al·legava que no ho tenia prou preparat.

Anys després ens hem anat veient i tractant en una partida d'actes culturals; però destacaria dues anècdotes, en definitiva afortunadament divertides, però que haurien pogut acabar tràgicament, que donen fe de la vitalitat i optimisme còsmic que passeja i reparteix don Miquel.

Devers el mes de maig o juny del 1980 vaig telefonar-li per concertar una entrevista sobre la seva vida, obra, i visió del món. Quedàrem citats per a devers migdia a casa seva. Vaig esser-hi d'hora. Ell encara no havia arribat. Està qui està, passa més d'una hora i l'home no compareix. A la fi, telefonen. Va resultar que acabava de ser internat a Mare Nostrum. L'havia envestit un cotxe mentre anava, o venia, de veure una feina a un taller de devora el cementeri. "Quina mala estrella, pobre home!", vaig pensar. Vaig acudir tot d'una a la clínica, a l'habitació, i de sobte al corredor em veig venir una trcalada de metges, infermers, botelles de sèrum penjant, i l'home enllitat. Quan passà per devora jo, no em digué ni pruna i, tot copejat i embraverolat, em fità, amb els seus ulls d'ardor lul·lià i em digué amb la mirada: "Què hi farem! Ses intencions eren de venir, però m'he torbat una mica perquè he sopegat amb un cotxe que passava, però tu no te preocupis, que d'aquí poc temps podrem fer una llarga xerrada!". Confés que me'n vaig anar ben preocupat. Ell què me'n direu! Al cap de poques set-

manes l'home va ressuscitar i vaig poder veure que seguia endavant braç sonant i orella fumant com si res no hagués estat.

En una altra ocasió el veig convidar a assistir a una taula rodona i a un acte d'homenatge al batle de la segona República de Montuiri, Joan Mas i Verd, afusellat el setembre del 1936. Anàvem dins el cotxe, apressats cap a Montuiri, don Pep Sans, un mestre d'escola que visqué molts anys en aquest poble i que impartí classes a l'Escola Graduada, don Miquel, que conduïa, i jo mateix. Enfilàrem la carretera de Manacor. La cosa s'anava animant. A noranta km. per hora. Son Ferriol, Sa Casa Blanca... Don Pep contava coverbos, fumava, tossia, esclafia de riure, s'anava girant aquí i allà. També don Miquel s'esmolava la garrova de valent, que si ell coneixia a fons don Guillem Forteza, l'arquitecte, que si havia intervingut en els plànols de l'Escola Graduada de Montuiri, que si en Joan Mas, el batle, era una persona molt honesta, etc. A cent km. per hora. Es pla de Sant Jordi, s'Hostal des Pla... i cap amunt per les costes de Xorrigo. Don Pep a cada moment es girava al costat i a darrere per contar-nos un coverbo o fer qualche comentari; don Miquel ens feia observacions sobre els molins o sobre qualche altre detall sobre arquitectura popular, i contava acudits, etc. A 110 per hora. Jo els contemplava, darrere, tots dos, admirat de la seva xàtxera. Don Pep seguia fumant, tossint, comentant, rient els acudits de don Miquel. I a 120 km. per hora... Anàvem passant cotxes. Don Pep, de cada vegada més, adés mirant-me a mi, adés mirant don Miquel, s'anava girant a darrere i al seu costat.

"Això que li feren a en Joan Mas és una cosa

que no té nom. Un homo que només cercava es bé des poble, acabar d'aquesta manera, no hi ha dret!", ens deia don Miquel amb els ulls espirejants. De sobte, mentre passàvem un cotxetxo més de no res, em veig davant, no enfora, a tota màquina, un autocar enorme, de no sé quants de pisos i no sé quantes rodes. Don Pep va callar en sec, li cau el xigarro i davant el monstre intenta recular instintivament. Jo vaig quedar mort, gelat... Tot va ser molt ràpid, però els déus volgueren que en aquell mateix moment don Miquel, tot d'un cop regira el volant a la dreta, amb elegància i seguretat, i després d'un breu sotragueig el vehicle segueix, segur, son camí. Quan l'autocar va passar suvora el nostre cotxe vaig poder observar, com un llampec, el conductor, esblanqueït, fitant-nos i mastegant fesols a les totes. Per contra, don Miquel, impàvid, estoic, mirant-nos, molt fi, ens amollà aquesta: "I simateix nos haurà fet un bon dia, avui, eh!". Don Pep i jo, compungits, ens miràrem de reüll, astorats, però no ens atrevirem a motar més fins passat els hostals d'Algaida.

En Miquel Fullana i Llopart nasqué a Palma el 9 de març de 1905. Ell mateix ens conta que era un infant d'esperit despert i inquiet. A quatre anys tenia propensió pel dibuix, i la manera més eficaç per fer-lo estar quiet i entretingut llarga estona, era donar-li uns fulls de paper i un llapis. Li agradava també, els vespres, que sa mare li contàs o llegís en veu alta una rondalla mallorquina.

A cinc anys el posaren a una escola de pàrvuls que hi havia en el primer pis d'una casa antiga del carrer de Zavellà. Me'n contà la següent anècdota: cada dia dematí i decapvespre,

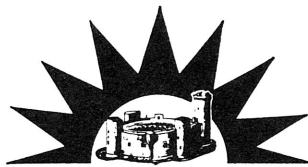
Librería Jovellanos

UN SEGLE AL SERVEI DEL LLIBRE
I DE LA CULTURA

Jovellanos, 1

Tel. 22 14 66

CIUTAT DE MALLORCA

Mobles

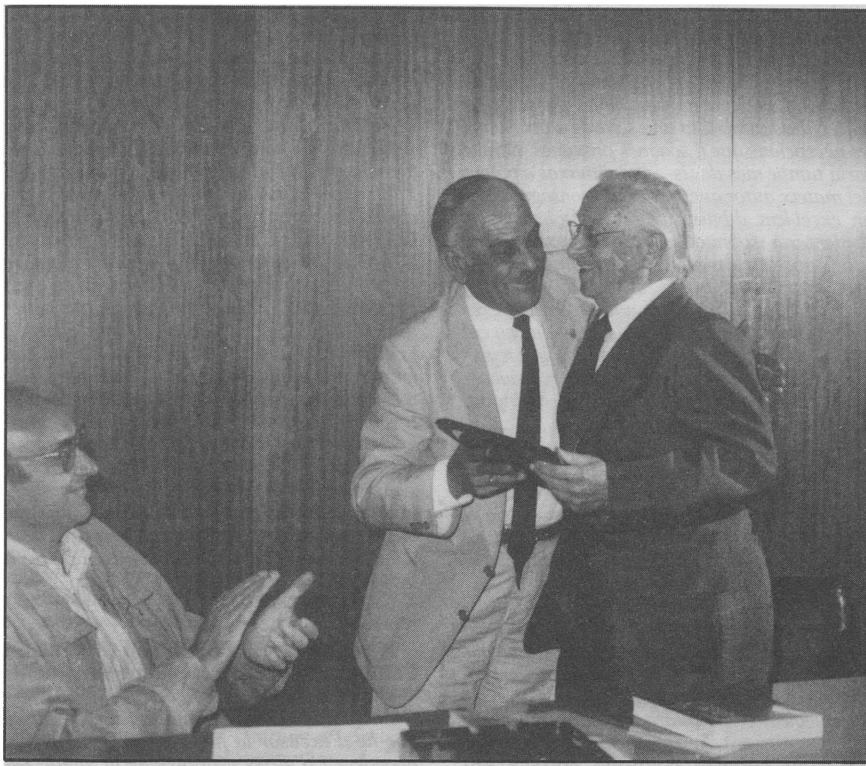
Ponent

MOBLES AUXILIARS
(Fabricació pròpia)

General Riera, 40

Telèfon 29 25 55

PALMA DE MALLORCA

En nom de l'Obra Cultural Balear, Josep M. Palau entrega una placa commemorativa a Miquel Fullana.

acompanyat d'una criadeta, anava de mal gust a aquella escola de pàrvuls de la qual un dia va fugir. La mestra quan se'n va tèmer, segurament tota alçurada, partí de pressa escales avall a cercar-lo. El va trobar que es passejava ben tranquil i embadalit per dins el bell i espaiós pati-entrada de grans arcs i robustes columnes barroques del Palau del Marquès de Vivot, edifici del segle XVII, situat davant el portal de l'entrada d'aquella escola. Amonestant pel seu pare per haver fuit de l'escola, al·legà que no li agradava perquè la mestra parlava una llengua que no hi havia qui l'entengués. Deia **bancos**, als "bancs" per a seure; **silla**, a una "cadira"; al "guix d'escriure", la **tiza**, i a la "pissarra", **encerado**.

Començà els estudis primaris a una escola privada, el mestre de la qual era amic de son pare. Com que era madrileny, també parlava en castellà. Però aleshores ja entenia aquella llengua estranya i a més li agradava el mètode d'ensenyament que aquell mestre emprava: alternava les lliçons de les diverses matèries amb nocions de ciutadania i de civisme, i sabia compaginar els estudis amb agradables treballs manuals.

L'any 1913 va esser inaugurada a Palma la primera Escola Graduada Municipal. Escola, considerada model, amb espaioses aules, sala d'actes, patis de recreació i d'altres dependències ajustades als consells d'higiene i de pedagogia modernes. La va estrenar quan tenia vuit

anys i hi estudià els graus elemental, mig i superior. En aquella escola va millorar els seus coneixements de dibuix, i hi rebé lliçons de pintura a l'aquarel·la i modelat en fang de gerer, dels professors Joan Pizà, Joan Caffaro i Josep Pons Frau.

Com que el seu pare tenia un petit comerç, volgué fer-li estudiar comptabilitat i mecanografia, però la seva dèria, de gran, seria fer-se artista-pintor. És així que amb la seva idea d'aprendre Perspectiva i Dibuix Arquitectònic pensà assistir a les classes nocturnes de l'Escola d'Arts i Oficis Artístics, i l'any 1917 —tenia dotze anys— es matriculà a l'assignatura de Dibuix Lineal i hi estudià quatre cursos, amb la qualificació d'excel·lent, i fou guardonat amb Diploma de Premi en metàl·lic. Fou en el curs darrer quan va conèixer un nou professor auxiliar, interí, l'arquitecte Guillem Forteza.

A instàncies d'aquest arquitecte decidí d'entrar a treballar de dibuixant a la seva oficina a principis de l'any 1922, i col·laborà amb ell vint-i-un anys, fins que va morir l'octubre de 1943, víctima d'una cruel malaltia.

En el transcurs dels primers anys de treball a l'Oficina d'Arquitectura de Guillem Forteza, estudià Història de l'Art, Estereotomia i Resistència de Materials. Admirador de l'art de forjar ferro el practicà una temporada els diumenges al matí en el taller de ferreria que el pare d'un amic seu tenia a l'antiga plaça de l'Olivar, ara desapareguda.

El maig de 1923 es contitueix l'Associació per la Cultura de Mallorca. S'hi apunta com a soci i aprèn d'escriure la nostra llengua de manera autodidacta.

El 1928 organitza en un taller de ferreria de Palma una secció de ferros forjats artístics i actua sota la seva direcció amb el nom de **Ferros forjats Santeloi**.

El 1935 l'Associació de Delineants i Dibuijants de les Balears l'elegeix president de l'entitat. El mateix any dona una conferència en el local de l'"Esquerra Republicana Balear" sobre el tema **L'obrer i el problema de la venda**. El discurs és il·lustrat amb els dissenys d'un bloc de cases modestes, acompanyat d'un estudi econòmic per a realitzar-lo.

El 1940 és soci fundador del **Círculo de Bellas Artes** de Palma. L'any 1955 n'és elegit vocal de la Junta Directiva i membre de la Comissió de Plàstica. Anys més tard la Junta General l'elegí secretari.

El 1943, tancat el despatx de l'arquitecte

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

Forteza, es dedicà a la Decoració, tot dissenyant noves instal·lacions o reformes de tendes comercials i dirigint un taller d'escultura i talla en pedra d'elements decoratius aplicats a la construcció d'edificis, taller que ja havia obert l'any 1942. També, ocasionalment, intervingué en obres de nova planta en col·laboració amb diversos arquitectes de Palma i de Barcelona.

El 1949 en el concurs de maquetes per als decorats de l'òpera **Nuredduna** li són premiades les corresponents als actes II i III.

El 1950 és premiat l'avantprojecte i maqueta per al monument al poeta Costa i Llobera, que no s'arribà a construir.

El 1954 es va fundar per tot l'Estat Espanyol l'**Agrupación Sindical de Delineantes**, i els companys de professió volgueren elegir-lo president del **Consejo Provincial de les Balears**.

El 1955 publica un famós article defensant que el Born no fos transformat en bulevard, que influí notablement en l'opinió pública.

El 1957 és nomenat director-gerent i secretari de l'empresa constructora C.I.B.S.A.

El 1962 és secretari fundador de la societat civil "Obra Cultural Balear", i exerceix el càrrec durant els primers deu anys.

El 1970, en motiu de publicar-se a la premsa les reunions expositives de la Reforma del Pla General d'Ordenació Urbana de Palma, publica a la revista "Lluc" (juliol-agost) un article **Sobre la reforma interior de Palma**, amb el subtítol **Cap a la solució del problema circulatori**, il·lustrat amb dibuixos, tot suggerint una via d'enllaç de la part alta de la ciutat amb la de baix.

El 1974 es publica la primera edició del seu **Diccionari de l'Art i dels Oficis de la Construcció**, i el 1980 en surt la segona, sense modificacions.

El senyor Miquel Fullana, en suma, durant els 55 anys d'actuació professional ha col·laborat amb arquitectes en més de dues mil obres, on figuren: cases particulars i de pisos, xalets, magatzems, tallers i fàbriques, tendes comercials, cinemes, clíniques, hospitals, hotels, edificis religiosos, cementeris, urbanitzacions, reformes urbanes, palaus residencials, grups escolars, etc.

Ara, passats deu anys, rebem amb goig aquesta tercera edició del **Diccionari**, corregida i augmentada, promoguda pel Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Mallorca, amb l'adhesió dels diversos col·legis professionals de la nostra àrea cultural.

El Diccionari que ens ocupa consta de tres apartats. El primer és el diccionari alfabètic amb les definicions, les correspondències castellanes i els corresponents dibuixos que poden

ajudar a una millor comprensió del terme. La segona part és el glossari ideològic, amb tot el lèxic referent a la construcció ordenat per matèries segons el criteri del Diccionari ideològic de Casares. La tercera part inclou un glossari castellà-català, amb tota una sèrie de mots claus i les accepcions que li són més pròximes. Destacaria també més de sis-cents dibuixos a ploma del mateix autor que crec que el consagren com un excel·lent dibuixant a més de lexicògraf. Esmentaria sobretot els dibuixos dels mots **arc, capítell, dovella, emmetxat, escala, forn, motlures, ordre, volta, etc.**

Ara bé, quin interès té aquesta obra? Crec que és prou divers. D'entrada, crec que no cal insistir massa en la important ajuda que representarà per a tots els professionals relacionats amb la construcció: arquitectes, enginyers, aparelladors o mestres d'obres.

Però també voldria fer esment de la importància que té per al coneixement de la nostra cultura material tradicional. Així, per exemple, som informats sobre la manera com es feia el trespol, que servia per a fer el paviment de siquies, sistemes, i habitacions, o sobre el sistema de fer paret de tàpia, etc.

Caldria, però, insistir en el valor lingüístico-lexicològic que té aquest diccionari. En aquest sentit és destacable la minuciositat i la immensa riquesa i precisió a l'hora de definir sobretot certs mots, veritables centres d'atracció lexicològica, com és ara els termes: **aparell, arc, bastiment, biga, cadena, cap, capítell, clau, coberta, columna, cornisa, encaix, escala, ferro, finestra, formigó, fusta, junt o junta, maó, marès, mitjà, motllura, obra, ordre, paleta, paredat, paret, pedra, peu, porta, rajola, teula, vidre, volta.**

Però encara voldria destacar una altra característica de la personalitat del senyor Fullana: la seva consciència cívica, el seu esperit d'home de país, la voluntat de reconstrucció nacional de la nostra terra en la seva vessant cultural i, en determinats moments, i de manera ben activa, en la seva vessant política, i, així mateix, la intencionalitat pedagògica que ha donat a l'obra que tenim avui entre mans. En Miquel Fullana és, en suma, tot el contrari del simple erudit de biblioteca o d'arxiu, aïllat en la seva torre d'ivori, deslligat del món que l'envolta, de tendència cultural elitista i més o menys somnatriuets. Posats a utilitzar similis, diria que és un veritable general per la seva preparació tàctica i per la seva dedicació a la carrera professional, però quan ha fet falta, i fins i tot encara avui, als seus 80 anys, ha estat i és capaç d'actuar com a simple soldat d'a peu que acudeix sense vessa on s'és mester, perquè la tasca és encara, i potser més que mai, certament im-

mensa i dura. I vull afirmar, ara i aquí, que si hi ha algú, dels majors, que ha infós optimisme i força al jovent i a les noves generacions, és ell i alguns altres vellets joveníssims com ell, que per sort són encara entre nosaltres.

Voldria acabar donant l'enhorabona, estic segur que en nom de tots els presents, i de manera entusiasta i afectuosa, a l'amic Miquel Fullana per la publicació d'aquesta tercera edició del **Diccionari de l'Art i dels Oficis de la Construcció**, i crec que aquesta felicitació l'hem de fer extensiva als organitzadors de l'acte i als patrocinadors de l'obra, els col·legis d'aparelladors i arquitectes tècnics, que representen de qualque manera els països de llengua i cultura catalana; a tots, en suma, els qui han fet possible la presentació d'aquesta obra, que més enllà d'una simple manifestació social protocolària, és tot un homenatge d'honor i agraïment a l'autor del llibre. I res pus, don Miquel, gràcies una vegada més, i seguiu treballant com sempre ho heu fet en aquest camp, i pensau, i això és segur que serà el millor homenatge que us poden fer, que la vostra tasca, més enllà de la vostra pròpia vida, servirà com a exemple per a les generacions joves actuals i del futur.

Gràcies.

A continuació el Sr. Josep M.ª Palau i Camps pronuncià el següent parlament:

«Senyores i senyors, bon vespre.

En nom de l'Obra Cultural Balear, en primer lloc he d'excusar la no-assistència del nostre president i d'altres membres de la Junta, pel motiu que avui, justament, tenim una Junta General, i jo som l'únic representant, en aquest cas, de l'Obra Cultural Balear. Naturalment, en aquest acte, no hi podia faltar de cap de les maneres la representació de l'Obra Cultural, ja que en Miquel Fullana, l'autor d'aquest diccionari del qual tan bé ens ha parlat l'amic Miralles, és membre d'aquesta entitat, i no tan sols un soci com jo, sinó que és soci fundador. Pens que això sol ja diu moltes coses de la ideologia, de la manera de pensar del nostre amic. Vull també, en nom de l'Obra Cultural, donar les gràcies al Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics per aquest homenatge dedicat a un soci nostre. Un homenatge que de rebot, naturalment, també fa honor a l'Obra Cultural.

I finalment, en record d'aquest acte, vull oferir, en nom de l'Obra Cultural també, al nostre company Miquel Fullana un petit obsequi».

Després de l'entrega de l'obsequi, consistent en una placa commemorativa de l'acte, i del consegüent agraïment per part de Miquel Fullana, arribà el torn a Josep M.ª Llompart, qui féu la seva aportació amb aquestes paraules:

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

C. O. P. E.
MALLORCA

«Per un doble motiu som present en aquest homenatge. Com a President de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, l'adhesió de la qual no podia mancar a l'acte que celebrem, i com a vell company de fatigues, d'il·lusions i d'inquietuds del nostre amic Miquel Fullana.

No he de fer ara el panegíric d'una vida consagrada, d'una banda, al treball professional honest i pulcre, i, de l'altra, a la dèria insubornable de contribuir, enmig de tràngols i dificultats, a la reconstrucció d'un país esmicolat i problemàtic. Treball i dèria, val a dir-ho, indescriuibles, perquè Miquel Fullana serveix el país amb la seva feina professional i la voluntat de servir al país dóna sentit i contingut a aquesta feina.

No és hora —deia— d'elogis, sinó de gràtituds. Gràtitud per uns treballs i uns dies fecunds i laboriosos; per un servei constant a una llengua i a una cultura, culminat amb aquest model·lic **Diccionari de l'Art i dels Oficis de la Construcció**, que l'honora com a professional i com a patriota. Gràtitud per una conducta impecable, mantinguda en els moments més difícils, més compromesos de la nostra història recent. Miquel Fullana és un home d'abans de la guerra —i amb això no li vull dir vell, perquè tots sabem cert que morirà joveníssim—, que, com a tal, ha hagut d'experimentar l'enfonsament d'un món d'il·lusions i la fosca lluita cap a l'esperança. Una i altra cosa ha sabut afrontar-les amb l'impertorbable somriure d'infant satisfet que li il·lumina el rostre. Antic i eficaç col·laborador d'aquell gran arquitecte i teòric del nostre nacionalisme que fou Guillem Forzeza, la seva presència ha estat constant a totes les empreses de la resistència cultural dels anys difícils, des de la col·laboració a l'Obra del Diccionari fins a la fundació de l'Obra Cultural Balear, de la qual fou el primer secretari. Gràcies a homes com Miquel Fullana podem albirar, avui, una incerta, compromesa i estimulante primavera.

Permet, doncs, amic Fullana, que en nom de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i en el meu propi, et faci avinent el testimoni del nostre homenatge i la nostra gràtitud».

Finalment Miquel Fullana i Llompart es dirigí al públic per tal d'agrair l'homenatge de què fou objecte. Aquestes foren les seves emotives paraules:

«Senyores i senyors:

En primer lloc, sien les meves paraules per expressar l'agraïment als directius d'aquest Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Mallorca, per la seva iniciativa de promoure una nova edició del meu llibre **Diccionari de l'Art i dels Oficis de la Construcció**, agraïment que faig extensiu a tots i a cada un dels Col·legis i Corporacions que s'hi han volgut adherir. D'una manera especial, pels seus afectuosos parlaments, als Srs. Josep M. Caldentey, President d'aquesta Entitat; Dr. Joan Miralles i Monserrat, catedràtic de Llengua Catalana; Josep Mas i Sala, President del Consell Superior d'Aparelladors de Catalunya; Josep M. Llompart, President de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana; i Josep M. Palau i Camps, de l'Obra Cultural Balear. La meua gràtitud també a tots els altres assistents que amb la seva presència han volgut honrar-me i donar relleu a aquest acte.

Bé, vet-nos aquí en amistosa reunió convocada per la benevolència d'aquesta Entitat que ha volgut festivar la tercera sortida a la llum

pública d'un llibre tècnic escrit en la nostra llengua. Pens que no serà debades exposar el motiu i el perquè el vaig escriure.

De professió dibuixant, he exercit amb gust aquesta bella professió durant més de cinquanta anys dins el camp de l'Art de construir edificis. Però a més d'aquesta activitat dins el ram de la Construcció, permeteu-me recordar-ne una altra d'actuació, amb un cert paral·lisme simbòlic amb la primera per allò de constructiva: haver cooperat en una acció cívica, conscient de la meua condició de ciutadà de Mallorca, enamorat de la terra on vaig néixer, i estimar profundament la llengua entranyable d'aquesta terra: la llengua catalana.

Des de ben jove vaig adonar-me que era fill d'un país ple de bellesa paisatgística, interessant per la seva història i cultura, però que, en certa manera, era també un país dissortat; un Poble que patia una trista anomalia: mancat de llibertat espiritual, sofria l'opressió d'un Estat centralista que l'obligava a educar-se amb una llengua oficial que no era la seva, i n'estava privat, a l'escola, d'aprendre de llegir i escriure la llengua que parlava. Els infants d'aquestes Illes, nascuts com jo a la meitat de la primera dècada d'aquest segle, vàrem aprendre dels pares, com ells ho heretaren dels avis o padrins, uns costums i una manera de parlar per les quals nosaltres som qui som i no uns altres. De ben petits aprenguérem a dir **mare i pare, i Déu, i germà i germana**, i moltes més paraules que no s'esborren mai de l'ànima. Ja més grandets vàrem aprendre uns jocs d'infants i unes cançons populars sorgides de l'agre de la terra, que a vegades a horabaixa, entrada de fosca o encesa de llums, cantàvem pels carrers

prop de ca nostra, donant-nos les mans. Places i carrers de la ciutat o vila —on cada un vivia—, que amb els anys anàvem coneixent i estimant; carrers la majoria dels quals designats amb un nom popular que, de temps enverra, els caracteritzava.

Així els al·lots d'aquesta ciutat —aleshores encara quasi tota tancada de murada—, anàvem aprenent d'anomenar-los, a aquells carrers: el de sa Llotgeta, d'els Hostals, d'els Socors, de La Pietat, i el de La Criança; carrer del Sol, del Vent, i el de Bonaire; carrer de s'Aigo, des Pa, des Vi, i el des Peix; el de la Pau, de la Llum, del Miracle, i el de l'Esperança. Altres amb noms d'antics oficis: dels Vidriers, dels Pescadors, dels Flassaders, i tants d'altres com sa Ferreria, s'Argenteria, sa Gerreria, sa Capelleria, etc. També el carrer de ses Monges —on jo vaig néixer—, el de s'Ermitanet, i d'altres amb noms tan expressius com sa Travessa, s'Entrada que passa, sa costa des Plats, sa de sa Pols, es Pas d'En Quint. Tothom coneixia on era sa Plaça de sa Quartera —mesura del gra— i sa des Pes de sa Palla; sa Plaça de Cort, es Banc de s'Oli, es Born, sa Drassana, sa Plaça de sa Llibertat... D'infants havíem sentit a dir i parlar de ses portes de sa murada, esbucades feia pocs anys: sa Porta Pintada, sa des Camp, sa de la Mar, i la històrica de Santa Margalida, per on entrà el Rei En Jaume I al conquerir la Ciutat.

En aquell temps del qual vos parl, els carrers de Ciutat eren ben tranquils, però plens de vida; s'hi trobaven comerços i magatzems en abundància: botigues de robes, de vetes-i-fils (o merceries), de vendre verdura i fruita, d'apotecari (o farmàcia), papereries, i d'altres com les

Ilegiu

mallorca socialista

la revista de l'esquerra mallorquina

PSM Partit Socialista de Mallorca
carrer Temple, 7 - Ciutat

anomenades ca's llegumer, ca s'arrosser, ca s'especier o adroguer, etc. Ençà i enllà (més en uns carrers que no a uns altres), també s'hi trobaven una diversitat de tallers o obradors a on els menestrals exercien els seus oficis, treballant prop del portal obert de pinte en ample, alguns just defora en el mateix carrer. Nosaltra els al·lots, en passar, a vegades ens hi aturàvem una estona a badocar, mirant-los fer feina. De sentir conversar aquella gent treballadora, apreníem el nom d'alguna cosa, d'una eina, etc. i sobretot la seva manera peculiar d'expressar-se. I així, sense cap esforç mental a haver de fer, vivint la nostra vida d'adolescent, anàvem enriquint de viva veu el nostre vocabulari i la manera d'expressar el nostre pensament en la llengua materna que (com ja ho he dit abans), fa que siem qui som i no uns altres.

Però en arribar a l'escola, portal endins, ja no podíem expressar-nos en cap d'aquells mots de la llengua entranyable, la nostra, perquè n'estàvem privats, sobretot a Ciutat, d'una manera rigorosa.

Tots sabem que els països de llengua catalana perderen el 1716 la seva llibertat autònoma i els era imposada oficialment la llengua castellana pel decret de Nova Planta del primer Borbó, En Felip V, de tradició centralitzadora i absolutista. Però un segle més tard, en iniciar-se a Catalunya el moviment literari anomenat de la "Renaixença", és clar, de llavors ençà també hem tingut a les Illes qui ha volgut manifestar vivament el seu amor a la llengua materna. Lingüistes, historiadors, polítics, artistes, tècnics i poetes, han emprat la llengua catalana com a vehicle de cultura, amb el convenciment que la llengua pròpia és l'ànima i essència d'un poble, i han lluitat defensant-la, i han sofert persecució en la lluita pel recobriment d'una plena llibertat autònoma del País. Però, això sí, en reclamar la nostra identitat, s'ha fet amb un clar i noble desig de convivència amb els altres pobles que formen en conjunt el variat i bell mosaic d'ètnies i llengües que és la Península Ibèrica; amb la voluntat de coadjuvar per a una major grandesa i benestar de tots plegats.

Dissortadament, la nostra llengua ha hagut de sofrir llargs períodes d'obstinada opressió, exponent d'una equivocada política estatal

centralitzadora. Per circumstàncies adverses ben conegudes, l'any 1962 voler laborar en defensa de la cultura autòctona encara era difícil i arriscat. En contra, la castellanització del poble balear guanyava terreny de cada dia. Per altra part era una vergonya veure on havia arribat el nivell de corrupció lingüística de certa gent. Pel carrer, en els mercats, a les obres, se sentia xerrar una espècie de patuès: barreja d'un mallorquí vulgar amb castellanismes. Influència ocasionada, sens dubte, per la desmesurada invasió d'immigrants de llengua forastera. La nostra estimada llengua pareixia condemnada a mort d'una manera lenta.

Però la llengua d'un poble no pot morir substituïda per una altra, mentre tenguim l'entranyable adhesió d'un ampli sector de la societat que la parla. I vingué la reacció: a finals del desembre del 1962 un grup de ciutadans conscients del perill exposat, fermes i decidits, determinàrem fundar la societat civil "Obra Cultural Balear": baluard cívic orientat a salvaguardar els valors espirituals i culturals del nostre poble. Iniciativa que ben aviat va rebre l'ajuda de nombrosos representants de quasi bé tots els estaments socials de les Illes.

L'activitat de l'Obra començà organitzant uns cursos elementals d'ensenyament de la nostra llengua i uns altres de capacitació de professors. Es va voler fer nostre el pensament del gran filòleg Pompeu Fabra: "Cal no abandonar mai la tasca ni l'esperança". La mateixa esperança que va guiar la tasca del lingüista mallorquí i patriarca de les nostres lletres Marian Aguiló; l'esperança que el va inspirar a dir: "Cap nació pot dir-se pobra si per les lletres reneix, poble que sa llengua cobra se recobra a si mateix".

Jo, conixedor per la meua professió del lèxic propi de l'Art i dels Oficis del ram de la Construcció, vaig decidir escriure el llibre que sempre havia pensat fer. Tira-tira, com deim els mallorquins, alternant amb els treballs indispensables, vaig anar fent l'obra que havia de durar onze anys per a sortir a llum, amb l'esperança que aquest recull de mots tècnics, alguns d'ells probablement salvats de l'oblit, pogués servir, prest o tard, d'eina de treball en la tasca comuna de redreçament de la cultura nostrada.

I ha vingut, amics, la millor i més emotiva recompensa de la tasca feta: veure'ns reunits aquí, a la Seu dels Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Mallorca, en un acte festiu motivat per la publicació d'un llibre, amb les adhesions dels Col·legis Oficials, d'un important sector professional de l'Art de la Construcció, de totes les contrades dels països de parla catalana.

Gràcies, moltes gràcies».

Amb aquestes paraules es va concloure aquest homenatge, i es passà llavors a un àpat que tingué lloc a les dependències annexes al Saló d'Actes.

Realment pens que seria bo que aquesta gran obra no es limitàs a reduïts àmbits cultes, sinó que passàs a ser del domini de tots els estaments relacionats amb l'Art i els Oficis de la Construcció, des de l'arquitecte fins als mestres d'obres, pintors, fusters, lampistes, ferrers, etc. Només d'aquesta manera es trauria tot el profit als onze anys que Miquel Fullana ha dedicat a la recerca i a l'estudi del nostre vocabulari, esforç destinat, en definitiva, a salvar-lo del perill de desaparèixer. Ha estat, sens dubte, un merescut homenatge.

CATALINA JANER GOMILA

FE D'ERRATES

En el núm. 716, p. 7, les línies 58-60 s'han de suprimir. Després de la línia 23, a la mateixa plana, cal afegir:

1952 El P. Josep Obrador i Socias, M. SS. CC., publica: **Santa Maria de Lluch. Historia de su Colegiata (Mallorca).**

LLUC

Bolletí

de

subscripció

NOM .....

DIRECCIÓ .....

POBLACIÓ .....

es fa subscriptor de la revista **LLUC** per l'any 1985. Pagarà l'import (1.150 pts.) (estranger 1.400 pts.)

..... enviant gir postal o taló bancari barrat

..... per un rebut domiciliat a Banc o Caixa .....

Marcau amb una X la forma de pagament que us interessi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC, apartat de correus 619, Palma de Mallorca**, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

Diners sense distàncies.

Aquest és el símbol de "la Caixa".

La Caixa d'Estalvis més important del país.

Més de 800 oficines, connectades per teleprocés, a Catalunya i Balears, Madrid, València, Saragossa i Bilbao.

A qualsevol, i en el moment que vulgui, vostè pot disposar dels seus diners a l'instant, a través de les llibretes d'estalvi, els talonaris de compte corrent, les targetes de crèdit, els caixers automàtics...

A "la Caixa" no hi ha distància per als diners.

CAIXA DE PENSIONES

"la Caixa"

gratuït i al
teu barri

vols aprendre bé el català?

ara et serà fàcil
assistint als

CURSOS DE LLENGUA

CLASSES PER A ADULTS, MALLORQUINS I MALLORQUINES, I NO-CATALANOPARLANTS
als següents barris:

SON CLADERA

SO N'ESPANYOLET - ES FORTÍ

SON RAPINYA

SON ROCA

POLÍGON DE LLEVANT

ES VIVERO - ES RAFAL VELL

CAMP RODÓ

SON GOTLEU

COLL D'EN RABASSA

AJUNTAMENT DE PALMA

INFORMACIÓ GENERAL:
OBRA CULTURAL BALEAR
c/ IMPRENTA 1
Telf: 223299

